

Рівненський державний гуманітарний університет
Філологічний факультет
Кафедра української мови імені професора К. Ф. Шульжука

Дипломна робота
на здобуття освітнього ступеня магістр

СЛОВОТВОРЧА ПРАКТИКА ПАВЛА ВОЛЬВАЧА

Виконала студентка II курсу групи У–61
спеціальності 014 «Середня освіта
(Українська мова і література)»
Котович Мар'яна Василівна

Науковий керівник – канд. філол. наук, доцент
Адах Наталія Арсенівна

Рецензент – канд. філол. наук, доцент
Дзюба Майя Миколаївна

Рівне – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. УКРАЇНСЬКА НЕОЛОГІЯ: ЗДОБУТКИ І	
ПЕРСПЕКТИВИ	10
1.1 З ІСТОРІЇ ВСТАНОВЛЕННЯ НЕОЛОГІЇ ЯК НАУКИ.....	10
1.2 ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ НЕОЛОГІЇ.....	17
РОЗДІЛ 2. АВТОРСЬКІ ЛЕКСИЧНІ НОВОТВОРИ У ДОРОБКУ	
ПАВЛА ВОЛЬВАЧА.....	30
2.1 ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СЛОВОТВОРЧОЇ ПРАКТИКИ ПАВЛА	
ВОЛЬВАЧА	30
2.1.1 ХАРАКТЕРИСТИКА РЕЗУЛЬТАТІВ НЕОЛОГІЧНИХ	
ЕКСПЕРИМЕНТІВ ПИСЬМЕННИКА.....	30
2.1.2 СЛОВОТВОЧІ ПОТЕНЦІЇ ОКАЗІОНАЛІЗМІВ ПАВЛА	
ВОЛЬВАЧА.....	37
2.2 СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНДИВІДУАЛЬНО-	
АВТОРСЬКИХ ІМЕННИКІВ	46
2.3 СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНДИВІДУАЛЬНО-	
АВТОРСЬКИХ ПРИКМЕТНИКІВ.....	58
2.4 СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНДИВІДУАЛЬНО-	
АВТОРСЬКИХ ДІЄСЛІВ ТА ЙОГО ФОРМ.....	63
2.5 СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНДИВІДУАЛЬНО-	
АВТОРСЬКИХ ПРИСЛІВНИКІВ.....	67
ВИСНОВКИ.....	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	74
ДОДАТКИ.....	81

ВСТУП

Розвиток української мови передбачає появу нових слів і виведення з ужитку застарілої лексики, що дає змогу їй постійно розвиватися та відповідати вимогам певного часу.

Визначальною рисою розвитку будь-якої мови є процеси архаїзації (старіння) і неологізації (появи нових) мовних елементів. Учені помітили, що швидкість процесів неологізації значно збільшується в періоди великих суспільних змін, які зачіпають носіїв конкретної мови – зокрема, в нинішній період новітньої історії України.

Своєрідний «неологічний вибух», обумовлений, з одного боку, стрімко змінними суспільно-політичними умовами життя людського суспільства, а з іншого – бурхливим розвитком науки і засобів масової інформації в кінці XX–початку XXI століття, призвів до зникнення старих і виникнення нових сфер номінації, викликав негайну реакцію з боку лінгвістів, що віддзеркалилася в численних роботах, присвячених процесам неологізації.

Динамічні інноваційні процеси в мові посилили увагу вчених до активного розвитку порівняно молодого науки – неології. Як і в будь-якій науці, в неології існує ряд дискусійних питань, пов'язаних насамперед із найважливішою його складовою – термінологією, яку застосовують мовознавці для позначення мовних одиниць, що співвідносяться з новим поняттям, їхніми типами і різновидами.

Нові слова є неоднорідними, різноплановими за своєю лінгвістичною природою, структурою, семантикою, саме тому питання, які слова можна вважати неологізмами є центральним у системі досліджуваних проблем неології. Новими лінгвісти вважають слова, які впродовж певного періоду

мовного розвитку не є загальноновживаними, проте потенційно можуть стати такими [14, с. 81–88].

Окрему категорію лексичних інновацій становлять okazіonalіzmi (від лат. *occasio* – випадок) – це мовні одиниці, які відносяться до складу стилістичних неологізмів, створені в ідіостилі певних авторів текстів і не набули поширення [48, с. 510]. Поряд із терміном «okazіonalіzm» у сучасному мовознавстві використовується також варіант «okazіonalіzme slovo». Художня література, що відображає явища реальної дійсності, має невичерпні можливості поповнювати словниковий склад літературної мови оригінальними номінаціями.

На сучасному етапі розвитку мовознавства термін «okazіonalіzm» не має однозначного осмислення. Деякі дослідники трактують термін «okazіonalіzme slovo» досить широко, враховуючи при цьому тільки відношення слова до загальнономовного словника мови. У цьому випадку основним критерієм виділення okazіonalіzma є його нерегулярність, одноразове вживання, що й спричиняє відсутність таких слів у словниках. Але цей критерій не є вагомим, адже до розряду okazіonalіzma слів можуть потрапити також власне мовні неологізми і потенційна лексика.

На думку мовознавців, okazіonalіzmi утворюються за мовними малопродуктивною чи непродуктивною словотвірною моделлю, а також за okazіonalіzmoю (мовленнєвою) моделлю з нагоди певного випадку, з метою звичайного повідомлення або зі стилістичною метою [Цит. за: 3, с. 15]. Лінгвісти підкреслюють, що okazіonalіzmi з'являються внаслідок порушення властивих мові законів утворення певних одиниць. У цьому полягає їхня (okazіonalіzma) принципова особливість [Цит. за: 59, с. 22; 3, с. 15–16].

Актуальною проблемою сучасної неології є розмежування серед нових лексичних одиниць власне okazіonalіzma та так званих потенційних слів. Одні

лінгвісти всі неузувальні неолексеми вважають okazіональними, інші – серед мовленнєвих новотворів виділяють okazіональні та потенційні слова.

У сучасному мовознавстві є велика кількість критеріїв, за якими визначають належність слова до okazіонального. Згідно з ними, okazіональне слово є мовленнєвим явищем, його головною ознакою є нерегулярність, разовість уживання, що зумовлює, як правило, відсутність фіксації слова в словниках. Крім того, йому притаманна незвичність, зумовлена порушенням законів узувального словотвору при конструюванні такої одиниці. У такому випадку okazіональне слово протиставляється потенційному, яке створюється згідно з нормою за високопродуктивною моделлю і сприймається як цілком звичайне із відтінком новизни.

Головною ознакою okazіонального слова є експресивність, новизна, що і створює необхідний стилістичний ефект, для чого вони, okazіоналізми, власне і творяться, адже лише незначна частина лексичних інновацій у поезії ХХ століття була створена з метою номінації [13, с. 36–37].

Невід’ємною умовою реалізації значення лексичної інновації є контекстуальне оточення, адже okazіональний новотвір здатен повністю розкрити свою семантику лише в контексті. Аналіз авторських інновацій у контексті допомагає з’ясувати їх стилістичну функцію, глибше зрозуміти причину творення, ступінь письменницької майстерності в галузі творення нових слів [47, с. 11].

Вдалі «слова-знахідки» митців розкривають нові виражальні можливості поетичної мови їх художніх текстів, передають свіжі семантичні, стилістичні та функціонально-експресивні відтінки, яких немає у загальнолітературній мові, і тим самим сприяють розкриттю художнього задуму письменників. Новаторські підходи автора до образотворення, прагнення до естетизації мови поетичних творів роблять їхні художні тексти

високоестетичними як завдяки орієнтації на психологізм та інтелектуалізм поезії, зверненню до підсвідомого, так і завдяки майстерному розширенню світу метафорики, що посилює зовнішню авторську функцію мовної естетики митця [46, с. 10].

На сьогодні українська індивідуально-авторська неографія має значні здобутки (праці Г. Вокальчук, О. Поліщук, Н. Гаврилюк, Н. Адах, О. Семенюк, В. Максимчука та ін.).

У сучасному мовознавстві відсутні лінгвістичні дослідження структурно-семантичних особливостей мови творів П. Вольвача – поета, прозаїка, члена Національної спілки письменників України, а мовний матеріал текстів автора не введений в науковий обіг.

Актуальність роботи зумовлена потребою всебічного вивчення індивідуально-авторських новотворів з лексико-семантичного, структурно-словотвірного поглядів. Саме таке дослідження розкриває роль новотворів як засобів авторського самовираження, що виступають своєрідними формами зв'язку з читачем, допомагають авторові зорієнтувати реципієнта на певних фрагментах дискурсу.

Мета роботи полягає у системному аналізові авторських лексичних новотворів, зафіксованих у доробку П. Вольвача, встановленні їх структурної та семантичної своєрідності, а також лексикографічне представлення okazionalizmів.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких **завдань**:

- 1) проаналізувати наукову літературу, присвячену проблемам теорії okazionalnosti;
- 2) описати структурно-словотвірні особливості okazionalnih одиниць;

3) виконати частотний аналіз авторських лексичних новотворів письменника за частиномовною належністю; за роками творчої діяльності П. Вольвача; за вживанням кореневих морфем певної семантики в новотворах;

4) визначити семантичні особливості новотворів, зафіксованих у поетичних та прозових текстах П. Вольвача;

5) укласти словник лексичних інновацій П. Вольвача.

Об'єкт дослідження – авторські лексичні новотвори, зафіксовані у поетичних та прозових творах сучасного українського письменника П. Вольвача.

Предмет дослідження – структурно-семантична природа індивідуально-авторських новотворів у поетичному та прозовому дискурсі.

Матеріалом дослідження є 345 лексичних інновацій, зафіксованих у творчості П. Вольвача.

Джерелами дослідження стали оригінальні поетичні твори П. Вольвача, опубліковані у збірках «Південний схід» (Львів, 2002), «Вірші на розі» (Київ, 2010), «Судинна пошта» (Київ, 2011), «У Києві» (Київ, 2015), фрагмент збірки «Тривання подорожі», надрукованої у літературно-критичному часописі «Київська Русь» (Київ, 2007), а також прозові романи «Кляса» (Харків, 2010), «Сни неофіта» (Львів, 2017), «Хрещатик-плаза» (Київ, 2013), книга у жанрі кросовер, у якій автор використовує класичні засоби мемуаристики «20+1, або Земля метрвих» (Львів, 2021).

Методи дослідження. Вивчення авторських новотворів П. Вольвача зумовило застосування таких методів дослідження: *описовий метод* – для класифікації, систематизації результатів дослідження; *метод компонентного аналізу* – для дослідження семантичної структури інновацій П. Вольвача; *контекстний аналіз* – для ідентифікації авторських лексичних новотворів (далі – АЛН) у поетичних текстах; *морфемний та словотвірний аналіз* – для

встановлення морфемної та словотвірної структури авторських новотворів; *кількісних підрахунків* – для комплексної характеристики новотворів у словотворчій практиці П. Вольвача.

Наукова новизна роботи полягає в дослідженні та описі авторських лексичних новотворів, зафіксованих у доробку П. Вольвача, здійснено спробу створення словника авторських інновацій українського письменника.

Практичне значення роботи полягає в можливості використання отриманих результатів у курсах лексикології, словотвору і стилістики сучасної української мови, лінгвістичного аналізу художнього тексту, у спецкурсах і спецсемінарах з проблем семантики поетичного слова, при укладанні словників індивідуально-авторських новотворів.

Теоретичне значення дослідження полягає в тім, що одержані результати допоможуть глибше досягнути закономірності оказіональної номінації, сприятимуть розвитку української письменницької лексикографії та індивідуально-авторської неографії.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення, практичні результати роботи апробовані на:

- VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні проблеми германського та романського мовознавств» (15 лютого 2023 р.);
- щорічній звітній науковій конференції викладачів, співробітників і здобувачів вищої освіти Рівненського державного гуманітарного університету (18–19 травня 2023 р.);
- Всеукраїнській науковій інтернет-конференції «Лінгвістичні студії молодих дослідників» (20 травня 2023 р.).

Теоретичні й практичні результати наукового дослідження викладено в двох публікаціях:

1. Котович М. Лексико-граматичні особливості авторських лексичних новотворів Павла Вольвача *Сучасні проблеми германського та*

романського мовознавства: Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції, 15 лютого 2023 року, Рівне. С. 36–38.

2. Котович М. Структурно-семантичні особливості індивідуально-авторських іменників Павла Вольвача *Лінгвістичні студії молодих дослідників* : зб. наук. праць учасників. Рівне : РДГУ. 2023. Вип. 13. С. 136 –144.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури (70 найменувань) та додатків («Словника авторських лексичних новотворів П. Вольвача»). Загальний обсяг роботи становить 110 сторінок.

РОЗДІЛ 1

УКРАЇНСЬКА НЕОЛОГІЯ: ЗДОБУТКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

1.1 З історії становлення української неології як науки

Динамічна система кожної мови є складним механізмом, який, з одного боку, перебуває в безперервному русі, що забезпечує його життєздатність, з іншого – зберігає ознаки притаманної стабільності та цілісності, будучи основним засобом комунікації. Очевидно, саме тому питання про мовну змінність, сутність і чинники мовної еволюції було, є і буде одним з центральних у лінгвістичній науці.

Зразками, що засвідчують динамічний характер мови, є, насамперед, інноваційні лексико-семантичні процеси, що демонструють абсолютний прогрес, пов'язаний із реалізацією нових можливостей мовної системи, зокрема словотвірних. Доречним у зв'язку з цим видається міркування В. фон Гумбольдта: «У жодному разі не можна розглядати словниковий запас мови як готову, застиглу масу. Не кажучи вже про постійний процес утворення нових слів і словоформ, словниковий запас, допоки мова живе в мовленні народу, є продуктом словотвірної потенції, який розвивається і знову відтворюється» [Цит. за: 12, с. 112]. Такий аспект визначив розвиток лексико-семантичного рівня мовної системи та став об'єктом зацікавлення не одного покоління мовознавців, наукові здобутки яких заклали міцні підвалини молодій лінгвістичній науки – неології.

Найвиразніше відображає динаміку мови її лексичний склад, на розвиток якого значною мірою безпосередньо впливає позамовна дійсність. Будь-які нові поняття, що стають набутком колективного мовного мислення

нової епохи, потребують номінації; поява нових результатів людської діяльності призводить до виникнення нових назв, стимулює творення нових термінів і т.д.

Поряд із зовнішніми чинниками розвиток лексики визначають і внутрішні мовні фактори: характер словотвірного потенціалу мови, системні взаємозв'язки всередині різних тематичних груп слів, переносне вживання слова зі стилістичною метою та ін. Поповнення лексики відбувається постійно і є одним із оригінальних виявів життя мови. Ця діяльність мовців (свідома й несвідома) триває з покоління в покоління.

У зв'язку з цим можемо говорити про поняття «інновація». У тлумачному словнику української мови трактується певне нововведення, будь-чого нового в мовній системі. Проблемі мовних інновацій велику увагу приділив свого часу Е. Косеріу, який дав їм таке визначення: «Усе те, в чому висловлене мовцем (воно розглядається з погляду мовних закономірностей) відхиляється від моделей, що існують у мові, якою ведеться розмова, можна назвати інновацією». Отже, мовна інновація позначає явища, пов'язані з динамікою мовної системи [Цит. за: 7, с. 6].

Оскільки неологія відносно молода наука, то термін «неологія» в україністиці використовують передусім для означення сукупності неологізмів, які, зокрема суспільно-політична лексика, вивчаються здебільшого в плані загальних словотвірних, лексико-семантичних та стилістичних тенденцій розвитку. Щоправда, наприкінці ХХ – початку ХХІ століття українські мовознавці посилили увагу як до теоретичного осмислення, так і до практичного опрацювання неологічного матеріалу української мови: активізовано дослідження процесу появи нових слів, удосконалено методику їхньої систематизації та

нормативної оцінки, збагачено практику фіксування нових слів і нових значень. Тепер можна з упевненістю констатувати: неологія відбулася як наука, як окрема царина лінгвістичних знань, що має свій науковий апарат, свою історію та свої перспективи розвитку.

Становлення української неології – це результат тривалих наукових пошуків великої когорти як вітчизняних, так і зарубіжних мовознавців; це історія фіксування та диференціації нових слів у мові та мовленні, дискусії щодо яких не припиняються й до сьогодні. Останні зумовлені, насамперед, тим, що донині немає чіткого загальноприйнятого визначення поняття основної одиниці неології – неологізму, відсутня єдність у поглядах на його диференційні ознаки, остаточно не з'ясовано місце індивідуально-авторських, або okazіональних, утворень у системі неологічного матеріалу.

Історія вивчення індивідуально-авторських новотворів має давні традиції, бере свої початки від середини XIX століття і пов'язується передусім із так званими «кованими словами» та дискусією, що виникла навколо них. «Ще в 1870-х роках спалахнула жвава дискусія про ненародні слова – позичені або створені, які противники іронічно називали «кованими», – що їх запроваджував тоді М. Старицький, – писав Ю. Шевельов. – У дійсності ж у 1850-х роках з-під пера таких загальновизнаних майстрів і навіть творців новітньої української мови, як Шевченко та Куліш, рясно з'являються слова, не знані в повсякденному сільському житті» [59, с. 31].

Практика «кування слів» має значно глибше коріння. Ще Лаврентій Зизаній у своєму «Лексисі» (1596 р.) для пояснення використовував слова, не лише взяті з книг Святого Письма, але й «деякі творіння вітців церкви». А тому твердження Ю. Шевельова, що «ковані слова» стали з'являтися після 1870 року», потребує деякого уточнення, зокрема доповнення адвербіативом

масово. Це й закономірно, оскільки в другій половині XIX століття дуже гостро постало питання про те, чи є українська мова окремою слов'янською мовою, чи наріччям російської або польської. Одним із показників її «окремішності» мала стати розмаїта лексика, відмінна від іншомовної, що й спричинило масову появу індивідуально-авторських новотворів, так званих «кованих слів», реєстрація яких відбувалася здебільшого в словниках.

У тогочасній лексикографічній практиці досить помітно починають упроваджувати інноваційну лексику, створену «на народній основі». Відсутність в українській мові відповідників до реєстрових іншомовних слів спонукала авторів здебільшого перекладних словників до продукування інновацій на основі наявних матеріальних репрезентантів і словотвірних потенцій. У такий спосіб намагалися оновити лексичний склад української мови О. Партицький («Німецько-руський словар» 1867 р.), Ф. Піскунов («Словниця української (або юговоїруської) мови» 1873 р.), Є. Желехівський, С. Недільський («Малорусько-німецький словар» 1882 р.), Є. Тимченко («Русско-малоросійський словар» 1897–1899 рр.), В. Дубровський («Українсько-російський словник» 1909 р.) та ін.

Якщо одні тогочасні письменники категорично заперечували доцільність утворення нових слів, як-от М. Костомаров, інші, подібно до Я. Щоголева, прагнули в будь-який спосіб захистити себе від звинувачень у їхньому «робленні», то треті успішно «кували» їх, незважаючи ні на яку критику, апробували власні витвори через свої творчі доробки, намагаючись тим самим «поширити рамці народної мови». Останнє властиве, передусім, М. Старицькому, І. Нечую-Левицькому, М. Драгоманову, Олені Пчілці, П. Кулішу та багатьох інших. Їм певним чином удалося досягти своєї мети, і

результати їхньої творчої діяльності у формі неологізмів були дороговказом до нормалізованої мовної системи.

Окремою сторінкою в історії індивідуально-авторських утворень є радянський період, що означився зокрема й розбудовою української термінології, період активного «збирання й утворення» термінологічної лексики.

У 1861 році в журналі «Основа» з'явилася стаття М. Левченка «Замітки про русинську термінологію», де автор пропонує створювати наукові терміни в дусі народної мови, аби їх міг сприймати сам народ, водночас виступаючи проти запозичень у термінології [36, с. 183 – 185].

У 1949 році (праця «Історія української літературної мови», що вийшла друком у Вінніпезі) для означення індивідуально-авторських новотворів І. Огієнко скористався терміном «неологізм». «Кожна літературна мова вільно поповнюється новими словами, так званими новотворами (неологізмами), які дає нам біжуче життя безперервно, дає головно в творах письменників, менше від самого народу», – констатує вчений [46, с. 221].

Значно більше уваги присвячено неологізмам у «Курсі сучасної української літературної мови» 1951 року видання за редакцією Л. Булаховського. Автор розділу «Лексика української літературної мови зі стилістичного погляду» П. Горецький розглядає неологізми як нові слова, «що весь час входять у літературну мову найбільше з говірок виробничих колективів, почасти просочуються з діалектів територіальних і соціальних або вносяться в літературну мову окремими особами – ученими певних ділянок знання, письменниками, перекладачами» [32, с. 99].

Скромне місце відведено індивідуально-авторським утворенням і в «Сучасній українській літературній мові» 1973 року видання за редакцією І. Білодіда. Однак саме в цьому виданні зроблено загалом успішну спробу чітко сформулювати основні причини появи неологізмів, з-поміж яких автор виокремлює «бажання назвати образно той чи той предмет, те чи те явище, поняття, ту чи ту якість, властивість, дію» [5, с. 244]. Неологізми ж, покликані до буття цією причиною, розглядає як такі, що виконують художньо-образну функцію, і кваліфікує як художні, або стилістичні.

Традиційно вважають, що термін «оказіональне слово» введено в науковий обіг наприкінці 50-х років XX ст. Пізніше для кваліфікації індивідуально-авторських утворень починають використовувати не лише термінологічне сполучення «оказіональне слово», але й однослівний термін «оказіоналізм».

Останнє десятиліття XX ст. та початок XXI ст. означені посиленою увагою мовознавців-україністів до проблем індивідуально-авторської мовотворчості. Попри різнобій у термінології, основні акценти залишаються традиційними: науковці аналізують здебільшого словотвірні та функціонально-стилістичні особливості лексичних інновацій, засвідчених у мові окремого письменника, як-от: О. Гончара, Яра Славутича, П. Загребельного, В. Барки, П. Тичини, В. Стуса, Остапа Вишні, письменників окремого періоду, наприклад шістдесятників та членів Нью-Йоркської групи, неокласиків, або окремого поетичного жанру, а також у мові ЗМІ.

Завдання, які ставили перед собою дослідники okazіональних явищ, окреслювали переважно описом основних словотвірних типів індивідуально-авторських інновацій, визначенням ступеня їхньої продуктивності, частиномовної співвіднесеності, з'ясуванням причин і текстового

призначення okazіональних одиниць, характеристикою стилістичного потенціалу новотворів тощо, тобто індивідуально-авторські утворення, як і на початкових етапах їхнього теоретичного осмислення, штудіювали в межах лексико-семантичного, словотвірного та функціонально-стилістичного аспектів. Ототожнення поняття «оказіоналізм», як і «неологізм», зі «словом» («новим словом») певним чином гальмувало виокремлення неології як специфічної царини українського мовознавства, асистематизацію неологічного матеріалу здійснювали здебільшого в межах лексичної системи під час диференціації лексики щодо активного / пасивного вживання.

Поповнення лексичного складу української мови новими словами та значеннями особливо активізувалося в останнє десятиліття ХХ ст. і на початку ХХІ ст. Зміни в політичному устрої України та вихід її на міжнародну арену як незалежної держави; нова політико-правова організація суспільства та економічні перетворення в ньому, пов'язані з переходом від соціалістичної планової економіки до господарювання за ринковими законами; нові досягнення науки і техніки; відкритість українського суспільства та його інтеграція в міжнародний культурний та інформаційний простір; розширення сфери функціонування української мови як державної – це ті чинники, що зумовили за останній час активні інноваційні процеси в лексиці української мови. Всебічне вивчення цих процесів та їх результатів (лексичних одиниць) є об'єктом багатьох наукових досліджень.

У 80-х роках з'явилися дослідження, в яких okazіональні слова аналізуються в соціо- та психолінгвістичному аспектах. Останнім часом актуальною стала проблема текстотвірної функції новотворів, якій були присвячені праці О. Жижоми, Н. Адах та зарубіжних лінгвістів. Більшість досліджень присвячено словотвору okazіональних слів, менше –

вивченню їх функціонування. Крім того, чекають на своє вирішення досить багато проблем, які виникають у процесі розгляду okazіональних слів з точки зору теорії комунікації та лінгвістики тексту. Проблема авторських новотворів є постійно актуальною для української лінгвістики, тому вона потребує інтенсивного і детального вивчення. Цьому присвячені, зокрема, праці О. Стишова [50], Є. Карпіловської [27, 28], Г. Вокальчук [12; 13] та ін.

Великим здобутком кінця XX – початку XXI ст. є лексикографічний аспект опрацювання неологізмів, зокрема й індивідуально-авторських. Питання про створення спеціальних словників індивідуально-авторських утворень неодноразово порушували мовознавці: «А яким цікавим завданням є підготовка та видання спеціального словника okazіональних слів окремих письменників, чиї твори багаті такими словами <...>. Він став би незамінним джерелом для вивчення творчої лабораторії цих письменників, їхньої поетики, їхнього мовленнєвого новаторства, їхньої роботи над художнім образом: адже кожне свідоме індивідуальне новоутворення талановитого письменника – це повноцінний образ із цілою гамою смислових і стилістичних відтінків» [35].

Початок XXI ст. означені посиленою увагою мовознавців-україністів до проблем індивідуально-авторської мовотворчості та неології.

1.2 Основні поняття неології

Розвиток і вдосконалення мови як засобу спілкування відбувається насамперед у сфері одиниць лексико-семантичного рівня – слів, які становлять відкриту, динамічну систему. Функціонування словникового складу української мови постійно супроводжують такі процеси, як:

1) поява нових лексичних одиниць, покликаних до життя потребами називання тих або інших конкретних предметів у найширшому розумінні цього поняття, суспільних процесів і явищ, абстрактних понять різноманітних галузей науки, духовної та матеріальної культури тощо;

2) віддалення на периферію лексичного складу частини слів у зв'язку з втратою ними номінативної актуальності, спричиненої частковою або повною втратою суспільної ваги відповідними конкретними реаліями, соціально-політичними процесами, абстрактними поняттями. Тому в мові завжди наявна пасивна й активна лексика [49].

Пасивну лексику словникового складу становлять лексичні одиниці, обмежене вживання яких зумовлюється особливостями позначуваних ними явищ. До цієї категорії належать архаїзми, історизми й неологізми. Вивченням цього питання займалися видатні вчені, дослідники, зокрема: А. Грищенко, І. Ющук, О. Тараненко, В. Горпинич. Стилiстичні функції неологізмів досліджували І. Білодід, А. Коваль, О. Пономарів, Л. Кравець. Неологізми української мови останніх десятиліть, зокрема суспільно-політична лексика, вивчалися здебільшого в плані загальних словотвірних, лексико-семантичних та стилістичних тенденцій розвитку (А. Москаленко, І. Шашкін, К. Ленець, О. Сербенська та інші).

Термін *неологізм* не є новим у неології. Він широко використовується в дослідженнях у слов'янському мовознавстві ще з другої половини ХХ ст. Неологізм, як зазначає О. Тараненко, – це слово, а також його окреме значення, вислів, які з'явилися в мові на конкретному етапі її розвитку (загальномовні) або були вжиті тільки в певному акті мовлення, тексті чи мові конкретного автора (індивідуально-авторські) [56, с. 408].

С. Єрмоленко неологізмами називає слова або мовні звороти, створені для позначення нового предмета чи поняття [24, с. 105]. Неологізм придатний для позначення різноманітних нових явищ у мові, а саме: нових властивостей у старих слів, нових форм словозміни слова, сполучуваності, нових лексико-граматичних функцій слів.

Неологізми – категорія історично змінна, один з розрядів пасивного словника, тобто це одиниці, які ще не встигли ввійти (або вже не ввійдуть, оскільки, виникнувши, майже відразу ж і зникли) до активного слововжитку.

Неологізми служать, з одного боку, для номінації нових чи ще не названих понять, реалій, а з іншого – для заміни попередніх найменувань новими, зумовленої різними чинниками – тенденцією до мовної економії, уніфікації номінативних моделей, виразнішого, точнішого найменування, експресивно-стилістичного оновлення, з причин соціально-політичного, пуристичного, евфемістичного характеру та інших.

Потреба у власне номінативних неологізмах постає особливо гостро в час формування літературної мови народу або її окремих стилів, коли, зокрема, зростає роль свідомого, цілеспрямованого їх творення окремими особами (наприклад, явище «кованих слів» в останній чверті XIX ст., спроби творення термінології на національній основі І. Верхратським, інтенсивний розвиток неологізмів у період 1917 – поч. 1930-х рр.). Номінативно-експресивні неологізми особливо швидко виникають (так само й зникають) у розмовній мові, передусім у жаргонах.

Неологізми поділяються на лексичні й семантичні. Новизна лексичних новотворів виявляється у формі (*євро, сайт, ксерокопії, дизайнер, дисплей, принтер*). Семантичні неологізми – це нові значення, які розвиваються в словах, уже наявних у мові (*меню, фанера, піратство*).

Загалом неологізми виникають декількома шляхами: вони творяться з наявного в мові матеріалу властивими для даної мови словотвірними способами, інколи штучно, часто запозичуються літературною мовою з діалектів і з інших мов. Іншомовні запозичення становлять найчисельнішу групу серед неологізмів.

Сучасна концепція нового слова містить в собі широке розуміння неологізмів як нових слів, значень і стійких сполучень, засноване на уявленні про багатосторонні відносини поняття «нове», на розумінні неологізмів як соціально-історичної категорії. Новими в літературній мові N-го періоду визнаються «слова, значення та поєднання, що представляють собою як новоутворення даного періоду, так і зовнішні і внутрішні запозичення в ньому, а також слова і словосполучення, що стали актуальними в зазначений період» [50].

У рамках указаної концепції, на думку багатьох дослідників, позначення неологізмів, яке до недавнього часу визначалось загальним (родовим) терміном для позначення всіх типів нової лексики, перестає задовольняти багатьох вчених, все частіше звертаються до поняття *інновація*, що розуміється як «новоутворення, нововведення, будь-яке лексико-семантичне нововведення».

У сучасній неології очевидною стала необхідність конкретизувати обсяг поняття *інновація*. Неологізми називають лексичними інноваціями. На думку О. Сербенської, інновації – це «новотвори, запозичення, а також включення і входження в мову, зумовлені перерозподілом значень у видах і жанрах мовлення; це і відродження слів і висловів з минулих епох» [49]. «Даним родовим поняттям охоплюється цілий арсенал видових понять, пов'язаних з процесом словникового поповнення мови» [42].

Терміном *інновація* узагальнюють появу всього нового в житті людини в результаті розумової діяльності, науково-технічного прогресу, змін в усіх сферах суспільної діяльності, зумовлених новими винаходами та феноменами. Інноваціями називають поняття, що позначають нове явище в мові [3, с. 9]. Лексична інновація – це нове за змістом, формою слово, словосполучення чи фразеологічний зворот, словотвірно змодельоване чи запозичене з іншої мови, що може бути зафіксоване у словниках неологізмів. Семантичними інноваціями називають нові значення слів, що вже існували в мовній системі. Виникнення таких інновацій зазвичай спричинено необхідністю нового поняття, оновленням форми слова, що вже існує, потребою збагачення семантичного поля оновленим адаптованим елементом. Інноваційні зміни виявляються на всіх мовних рівнях, тоді як лексична інновація є результатом неологізації. Суспільство сьогодні перебуває в стані постійних змін і нових відкриттів, що зумовлює виникнення номінації цих явищ. Нові лексеми, які з'являються в результаті цього, називають інноваціями, неологізмами, новотворами.

Слід звернути увагу, що не існує єдиного підходу у відокремленні цих термінів. Дехто з науковців вважає новотвори стабільнішими за неологізми, ґрунтуючись на тому, що новотвори є єдиними назвами нових явищ. Натомість інші дослідники неологізмами називають саме нові поняття, що не існували раніше, зауважуючи, що новотвором можна вважати і появу нової назви вже існуючого явища чи поняття. Нові слова, авторство яких належить конкретній людині, називають оказіоналізмами. Від неологізмів їх відрізняє те, що виникають вони переважно із порушенням логіки сполучуваності і застосовуються зазвичай лише окремим автором з метою утворення стилістичного ефекту в конкретній ситуації [1].

Лексичні інновації дуже складно виявити. Не існує чіткого формування їх поняття. Існують різні думки на власне теоретичне обґрунтування

поняття, на те, скільки часу нове слово може використовуватися, щоб воно вважалося лексичною інновацією та і взагалі за яких умов та чому слово можна вважати інновацією. У працях, присвячених вивченню шляхів і способів мовного складу, широко використовують термін неологізм, який має кілька значень: власне нове, уперше утворене або запозичене з інших мов слово; слово, що було відомим і раніше, але вживалося обмежено поза літературною мовою; слово, що вийшло з активного вжитку, але на певному етапі набуло поширення, а також похідне слово, що існувало в мові потенційно й було утворене від давно існуючих слів за відомими моделями лише за останні декілька років [7, с. 7]. Лінгвісти використовують також інші терміни, які до сьогодні не мають єдиного прийнятого визначення в мовознавстві. Серед таких термінів можна виокремити такі: лексична інновація, потенційне слово, неолексема, новотвір, індивідуально-авторський неологізм, семантичний неологізм та ін. Спираючись на думку закордонних та вітчизняних дослідників, можна вважати, що не має точного тлумачення терміну лексична інновація. Вони всі мають певні відмінності стосовно роз'яснення поняття, але можна виділити загальну думку, за якої лексичні інновації – це лексичні одиниці, які отримали нове значення й не увійшли до активного вжитку [8, с. 84]. Вивчення лексичних інновацій не тільки дозволяє побачити способи і засоби вербалізації нових концептів і категорій, еволюцію мовної картини світу, але і дає ключі до розуміння своєрідності культури носіїв цієї мови, їх системи цінностей і світосприйняття. Вони відображають найбільш важливі зміни, що відбуваються в суспільстві, а також слугують джерелом поширення нових мовних одиниць.

І якщо на сьогодні вчені досить чітко визначилися зі співвідношенням *неологізм* (факт мови, що володіє властивістю

вільної відтворюваності, для розуміння якого не вимагається будь-який конкретний контекст) – *оказіоналізм* (факт мови, зареєстрований на момент його кваліфікації як одиничне вживання і завжди контекстуально зумовлений).

Оказіоналізм – незвичне, здебільшого експресивно забарвлене слово, утворене з порушенням законів словотворення чи мовної норми й існує лише в певному контексті, в якому воно виникло. Оказіоналізми зіставляються зі словами узуальними, від неологізмів відрізняються тим, що зберігають свою новизну незалежно від реального часу їх утворення [45, с. 451–452].

Оказіональне слово – слово, утворення якого супроводжується порушенням формально-семантичних закономірностей поєднання морфем, внаслідок чого виникає одиниця, яка залишається фактом мовлення і протиставляється узуальним словам як фактові мови [24, с. 110]. Оказіоналізм – слово чи мовний зворот, що не відповідає загальноприйнятому вживанню і відображає індивідуальний смак мовця й індивідуальну словотворчість. Значення оказіоналізму зазвичай зрозуміле лише в авторському тексті. Оказіоналізми притаманні текстам художнього стилю. Спонтанно створена одиниця мови, яка значно залежить від контексту і позначає нові чи донині невідомі об'єкти, явища та стани або виражає специфічне ставлення мовця до референта.

Оказіоналізми виникають завдяки креативному застосуванню правил словотвору до лексичних одиниць. Вони виконують різноманітні функції в тексті, як-от заощаджують кількість слів, необхідних для опису понять, допомагають відтворити концептуальні або лексичні лакуни та створюють стилістичний ефект. Переважно, статистична частотність вживання таких новотворів визначає, чи відбудеться

перехід від створеного одноразового неологізму до лексеми, закріпленої в словниках [60, с. 805–806].

Мовознавці визначають лінгвістичний статус okazіonalізмів як «новоутворених матеріальних репрезентантів, що є результатом реалізації мовної потенції, характеризуються категорією okazіональності/узуальності, нульовим рівнем адаптації у мовному просторі та нульовим ступенем відтворюваності у просторі власне комунікативному» [32, с. 85].

Поняття «оказіонального» вперше застосував німецький філолог Г. Пауль. Серед науковців поширеною є думка про те, що термін «оказіоналізм» з'явився вперше в лінгвістичній науці ще наприкінці 50-х років. Він був використаний у 1957 році в статті «Оказіональні слова та лексикографія». Ж. Колоїз наголошує на тому, що okazіоналізми, «будучи результатами номінативної деривації, водночас є продуктами вербальної комунікації, для яких конкретна комунікативно–прагматична ситуація стає їхньою своєрідною апробацією і в межі якої новотвори потрапляють як зразки об'єктивованих мовних потенцій у процесі текстоутворення» [32, с. 29].

Оказіональні слова вивчалися в різних аспектах. Зокрема великий внесок у теорію okazіонального словотворення зробили М. Калніязов, Ж. Колоїз, Г. Вокальчук, О. Турчак та ін. Дослідники визначають способи утворення okazіоналізмів і ступінь продуктивності моделей словотвору. На українському мовному ґрунті особливості утворення okazіоналізмів вивчали Г. Вокальчук, В. Герман, Л. Павленко, О. Стишов, В. Чабаненко. У лексикологічному аспекті okazіоналізми розглядали О. Александрова, О. Брагіна. Цей аспект вивчається мовознавцями на певному синхронному зрізі, він представлений у

багатьох дослідженнях, а також у більшості підручників. У лексикографічному аспекті okazionalniy одиниці розглядались Г. Вокальчук, А. Брагіною, О. Чирковою та ін. Отже, okazionalizmi – досить нестандартні мовні одиниці, яким притаманні певні особливості, внаслідок чого їх виокремлюють з неологічної лексики. Не лише діяхронічний аспект дає поштовх появі таких лексем, вони вносять зміни у світогляд реципієнтів і впливають на те, як дійсність відображається в мові.

Оскільки okazionalizmi – результат творчої діяльності письменника, поета чи перекладача, їхнє семантичне наповнення окреслює розвиток суспільного життя та зміни у свідомості людини. Відомо, що поняття «okazionalizm» (від лат. occasionalis – випадковий) означає мовні одиниці, які відносяться до складу стилістичних неологізмів, створені в ідіюстилі певних авторів текстів і не набули поширення [50, с. 510]. Поряд із терміном «okazionalizm» у сучасній лінгвістиці використовується його ад'єктивований варіант «okazionalnoye slovo». Okazionalniy слова мотивуються відповідними лексемами того ж контексту і сприймаються як новоутворені, а не відтворені. Актуалізація внутрішньої форми відбувається через графічне зображення, написання слова через дефіс, або описово (умовною семантизацією морфеми чи графеми).

У мові поряд із узуальними словами існують своєрідні потенційні слова, яких насправді немає, але які б могли бути, якби того захотіла історична випадковість. Слід зазначити, що терміном «потенційні слова» автор називав усі факти створення індивідуально-авторських інновацій – слів «хоча й небувалих, нових, однак, усе ж таки, можливих» [Цит. за: 13, с. 128]. Потенційними є слова, які в процесі мовлення створюються з матеріалу та за зразками, наявними у словотвірній

системі мови. Таке слово може бути визнане потенційним, тобто таким, що не увійшло до словникового складу мови, поки воно не стало відтворюватися. Воно може стати цілком реальною одиницею за умови широкої суспільної потреби в ньому [50, с. 5, 10]. Такі одиниці дуже схожі на наявні в мові слова, індивідуальність автора практично не впливає на їх створення. Забарвлення новизни у потенційних словах ніби стирається завдяки високій продуктивності словотвірного типу, до якого належить інновація.

Авторські неологізми, які називають стилістичними, індивідуально-авторськими, okazіоналізмами, становлять окрему групу. Так, зокрема, у поезії П. Вольвача є такі його новотвори, як *дообрійний, зашклений, куцочолий, одночасся, обабережжя, рань-позолоть*. Деякі авторські неологізми ввійшли до літературної мови. Так, зокрема, створені І. Франком лексеми *чинник*, Т. Шевченком *високочолий*, Лесею Українкою *провесна, промінь* міцно прижилися у нашій мові, навіть увійшли до активного словника.

Особливий різновид нових слів – авторські лексичні новотвори – знайшли своє функційне вираження в художніх текстах. Дослідження цих одиниць базовано на словотворчості як процесі свідомого конструювання мовною особистістю номінацій, власне АЛН. У науковій літературі на позначення таких одиниць уживають терміни «новотвір», «авторський неологізм», «поетичний неологізм», «авторський новотвір», «індивідуальний (стилістичний) новотвір», «індивідуально-авторський новотвір» та «авторська інновація». Останній, услід за К. Брітковою, розуміємо як певне нововведення, слово або поєднання слів, що існують у певній мові в певний період її існування в певній мовній сфері й уважатимемо його родовим щодо перших двох термінів [7, с. 10]. Авторськими новотворами дослідники

вважають специфічний національно-культурний компонент мовної семантики, який репрезентує не лише індивідуальне світосприйняття письменника, але й характерні ознаки національного менталітету [12, с. 57].

Авторський неологізм, на думку О. Жижоми, – це «синтез повідомлення і найменування» [25, с. 11]. Новотворами дослідниця також вважає одиниці мовлення, не відтворювані як готові мовні конструкції, у творенні яких беруть участь наявні в мові морфеми, що зберігають зв'язок із мотиваційними узуальними словами [Там само, с. 6]. К. Брітікова поділяє авторські неологізми на семантичні, словотворчі, семантично-словотворчі. Семантичні неологізми – це, на думку дослідниці, «вживання звичних слів із новими, «нетрадиційними» значеннями, їх переосмислення» [7, с. 7].

Словотворчі неологізми утворені від тієї ж твірної основи, що й узуальні, але за допомогою інших афіксів. Семантично-словотворчі – це повністю нові слова і за значенням, і за формою [Там само, с. 8]. Будучи виразним засобом створення додаткового смислу у тексті, «авторські новотвори нерідко слугують народженню логічного підтексту, коли функціонують як частина одного з текстуальних суджень, та емоційного підтексту, якщо стають джерелом асоціацій» [13, с. 85]. Дослідники вважають, що «словотворення нешаблонних слів виводить слова з автоматизму сприймання, воно значною мірою будується на аномаліях, на відхиленнях від стандартизованості» [51, с. 45]. Окрім того, важливою передумовою створення нових одиниць називають аналогію – один зі способів реалізації експресивності, інструмента індивідуально-авторського словотворення [Там само, с. 45]. Цієї ж позиції дотримується О. Жижома, яка вважає, що, «формуючись, okazіоналізм не проходить шлях від знака

повідомлення до знака найменування» [25, с. 11]. Поділяємо думку дослідників і проілюструємо оригінальними індивідуально-авторськими найменуваннями П. Вольвача: *зідертий, ур'яд*, які виникли внаслідок відхилення від мовних норм і вказують на незвичність поетичного мововираження письменника. Зауважимо, що такі номінації переважно стилістично забарвлені та вжиті поетом тільки один раз. Відмінність між індивідуальним та okazіональним полягає в тому, що:

- індивідуальне – це не тільки поєднання узувального й okazіонального (це категорії різних планів);
- узувальне не завжди наділене індивідуально-авторськими характеристиками в конкретного автора;
- індивідуальне характеризує явище з погляду належності конкретному авторові та протиставлене категорії загального, загальновживаного. Проте є і спільні риси між поняттями «okazіональне» й «узувальне», а саме: художньо-естетичне налаштування автора на процес творення та реалізацію мовних потенцій у творенні нових слів [8, с. 21].

Термін *неолексема* новий у лінгвістиці. У сучасних українських спеціальних словниках він відсутній. В українській лінгвістиці термін *неолексема* вживається, зокрема, в дослідженнях Є. Карпіловської, Н. Клименко, Г. Вокальчук, Н. Адах [29, с. 103; 30, с. 35; 12, с. 5; 3, с. 36]. Дослідники розглядають термін *неолексема* як абсолютний синонім до термінів *новотвір, лексична інновація, авторський неологізм*.

Авторський лексичний новотвір розуміємо як мовленнєве утворення системного й асистемного характеру, що виникло в процесі індивідуального творчого акту як результат свідомого порушення автором мовної норми. Такі новотвори – це периферійні лексичні елементи, створені

переважно зі стилістичною метою і вперше засвідчені у письмових текстах художнього, наукового чи публіцистичного стилю; крім того, вони не зафіксовані у словниках національної мови відповідного періоду. Авторському новотворові притаманні ознаки нестандартності й новизни [12, с. 74].

У пропонованому дослідженні як синонімічні вживаємо такі неологічні терміни: лексична інновація, неолексема, новотвір, авторський лексичний новотвір, okazіональне слово, okazіоналізм.

РОЗДІЛ 2

АВТОРСЬКІ ЛЕКСИЧНІ НОВОТВОРИ У ДОРОБКУ ПАВЛА ВОЛЬВАЧА

2.1. Загальна характеристика словотворчої практики

Павла Вольвача

2.1.1. Характеристика результатів неологічних експериментів письменника. Кожна людина нерозривно пов'язана зі своїм середовищем, в якому вона народилась, виросла, сформувалась. Тим більше це стосується письменників, яких доля нагородила (чи, може, покарала) здатністю гостро відчувати все, що відбувається в житті. Напевне, мав рацію Іван Франко, сказавши, що поет *«родився хворим»*, його постійно болить не тільки власне, але і чуже горе. Думку про зв'язок письменника з запитами і проблемами суспільства висловлювали як класики української літератури, так і сучасні автори, ті, що прийшли в 70-ті – 90-ті роки. Серед них помітне місце належить Павлові Вольвачу, твори якого на повний голос зазвучали у 90-ті ХХ століття.

«Не буде перебільшенням стверджувати: П. Вольвач – той митець, без якого сучасну українську літературу вже важко уявити, – зазначає газета «Літературна Україна» [70]. Попри певну категоричність тези, вона не є перебільшенням. Бо це той випадок, коли авторів вдалося створити не лише яскраві художні тексти, а й власний поетичний світ. Спектр його палітри – естетичної, філософської, громадянської, почуттєвої, стилістичної, а головне словникової – напрочуд широкий і динамічний. Усе це дає змогу стверджувати, що П. Вольвач – яскравий виразник не тільки свого поетичного покоління, а й нашої доби».

П. Вольвач – український прозаїк, поет, есеїст, член Національної спілки письменників України. М. Слабошпицький зазначав в анотації до збірки поета «Вірші на розі»: «Виразний і сильний поетичний характер, напродив динамічна стилістика і domeжно демократичний словник. Не випадково ж його відразу вирізняв із-поміж усіх дебютантів і поставив на особливе місце Микола Вінграновський. Саме за образною дефініцією Вінграновського можна сказати так: Вольвач – «поет без хімії»» [63].

Одним із основних способів упорядкування авторських лексичних новотворів за періодами є метод кількісних підрахунків. Даний метод був уперше використаний для опису інновацій П. Вольвача, і саме він дав змогу з'ясувати залежність кількості новотворів від періоду їх створення. Глибоко проаналізувавши творчість митця це дало змогу нам умовно виділити наступні періоди:

1. Поетичний період урбаністичної поезії.
2. «Метафора жорстокої реальності» у прозі.
3. Період нон-фікшн.

Саме ранній період творчості П. Вольвача найбільш «рясний» його поетичними творами. Ці вірші маркує напрочуд жива і відчутна тілесність й трепетне ставлення до предметного світу. До національних модерністських традицій і суто інтимне авторське переживання свого місця в сучасному хаотичному світі. А бездоганне поєднання урбаністичного та українського непроминального – це ще одна, майже расова риса цього автора. (З прологу «Судинна пошта»)

Другий період характеризується написанням прозових творів. «Кляса» – перший роман запорізького автора з часів відновлення незалежності. В ньому і своїх наступних прозових творах П. Вольвач залишається дослідником середовища, місця, миті. Миті в котрій сконденсовано життя, а за буденними подіями і деталями криють глибинні сенси. (З прологу «Кляса»)

«Період нон-фікшн» – це написання прозових творів на основі реальних подій. «20 +1, або Земля мертвих» – книжка в жанрі кросовер, в якій П. Вольвач використовує класичні засоби мемуаристики не лише задля створення галереї знакових портретів доби, а й задля вибудови власної біографії як плетива 2перехресних стежок» з усіма тими діаметрально різними людьми [68].

Простежимо еволюцію словопошуків П. Вольвача, поглянувши на частотність появи АЛН (див. ри. 2.1.).

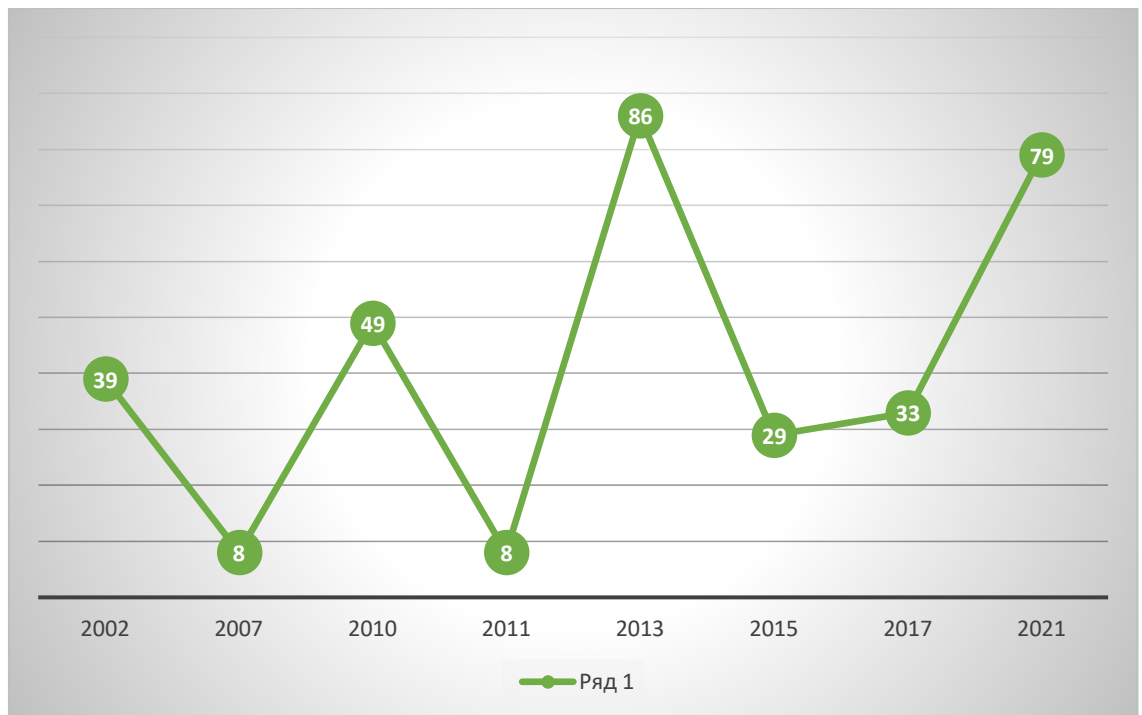

Рис. 2.1. Кількісний розподіл авторських лексичних новотворів П. Вольвача за роками їх створення (Загальна кількість датованих АЛН П. Вольвача – 345 одиниць)

На діаграмі представлений частотний розподіл АЛН у творчості письменника за хронологічним принципом. На вертикальній осі від 8 до 86 позначено кількість АЛН, а на горизонтальній – роки утворення інновацій (від 2002 до 2021-х років). Проаналізувавши періоди творчості митця і роки створення АЛН робимо висновок, що найбільш багатими на інновації є прозові твори П. Вольвача.

П. Вольвач створював АЛН різних частин мови. У таблиці 2.1 представлено кількісний розподіл одиниць індивідуально-авторської номінації за частиномовними класами. Найбільше зафіксовано іменників (210 одиниць), 87 прикметників, 28 дієслів (із-поміж яких – особових дієслова, дієприкметників і дієприслівників), 14 прислівників. Аналіз частотності частиномовного розподілу АЛН П. Вольвача підтверджує загальну тенденцію кількісного представлення частин мови в словотворчості українських поетів ХХ ст., де переважають іменники та прикметники, трохи менше дієслів і дієслівних форм та прислівників [12, с. 34].

Таблиця 2.1

Розподіл АЛН П. Вольвача за частиномовними класами

Іменник	Прикметник	Дієслово та його форми	Прислівник
210	87	28	14

Однією з найважливіших граматичних ознак субстантивів є рід. У словотворчій практиці П. Вольвача виокремлюємо іменники різних родів: чоловічого (*вир-потік, лясень-трясень, мудозвін*), жіночого (*божєволинка, прожилка-колія, усмішка-підківка*) та середнього (*білостіння, запиналко, марення-гало*). Усього зафіксовано 95 АЛН чоловічого, 49 жіночого та 26 середнього роду. Такий кількісний розподіл підтверджує загальномовну тенденцію: більшість іменників належить до жіночого та чоловічого родів [53, с. 53]. Визначення роду деяких новотворів є неможливе, причиною чого є те що: частина АЛН вжита у формі множини, оскільки в іншому випадку змінилася би семантика слова (*буквиці-образи, зуби-перли* та ін.), АЛН є складеними утвореннями, компоненти яких поєднані сурядним зв'язком мотивувальної синтаксичної конструкції (*півмісяць-півкульбаба, пруг-*

мотузка та ін.). У множинній формі зафіксовано кілька АЛН, деякі АЛН подано в «Словникові...» без вказівки на рід, що спричинено специфікою аналізованих одиниць (*дівчатка-коректори, люди-домовини, очі-намистинки*) та ін.).

Як зазначають дослідники, «більша частина семантично-граматичних груп назв формується за принципом протиставлення» [5, с. 53]. Серед індивідуально-авторських субстантивів зафіксовано конкретні (*дрім-волосся, колега-письмак* та ін.) та абстрактні (*мариво-хотіння, понадчасся* та ін.); збірні (*срібло-товариство*), що свідчить про бажання П. Вольвача представити дійсність різними способами, використовуючи всі можливі мовні засоби.

З-поміж індивідуально-авторських прикметників, яких у словотворчості автора зафіксовано 87 одиниць, найбільше якісних (*ваговито-задумливий, колярний, знічено-вражений*). До групи відносних належать: *арканоподібний, безберетний, ганчір'яно-луб'яний*, та ін.

Поява індивідуально-авторських дієслів спричинена потребою оригінального словесного вираження різноманітних настроїв. У словотворчому доробку П. Вольвача дієслова та його форми 26 лексичними одиницями. Частина дієслівних новотворів позначає одноразову (*відрізати-прокарбувати, перекнокати*) та довготривалу (*синіє-росте, деренчати-поскрипувати, ламлеться*) дії.

Із-поміж авторських прислівників (14 okazіоналізмів) П. Вольвача переважають прості за структурою одиниці, які походять від іменників (у дериваційному плані – прикметників), рідше прикметників: *темноплечо, плотяно, маргаринно* та ін. Складні за структурою авторські прислівники утворені переважно юкстапозицією – поєднанням двох простих прислівників, які позначають різні характеристики динамічної ознаки денотата (*награно-грізно, крилато-корінно, миготливо-нервово*).

Відповідно до результатів дослідження бачимо, що найінтенсивніше письменник поповнює лексичними інноваціями граматичний клас іменників, а інші класи в порівнянні є менш наповнюваними. Аналогічну ситуацію спостерігаємо і в узуальному словотворі, що свідчить про спільність індивідуально-авторського словотворення та деривації загальноновживаних слів.

Аналізуючи семантику АЛН П. Вольвача та підсумовуючи результати обрахунків, виявлено найбільш уживані кореневі морфеми індивідуально-авторських номінацій поета. У таблиці 2.2. представлено найчастотніші кореневі морфеми новотворів письменника, кількісні дані, здобуті в результаті аналізу та подано приклади таких інновацій.

Таблиця 2.2

**Найчастотніші кореневі морфеми індивідуально-авторських
номінацій П. Вольвача**

№ п/п	Коренева морфема	Кількість одиниць	Приклади
1.	Баб-	2	<i>Баба-торговка, баба-завсідниця</i>
2.	Біл-	4	<i>Білозубість, білозубо, білостіння, білохалатний</i>
3.	Вірш-	3	<i>Віриєспроба, віриомазство, довколавіршевий</i>
4.	Вітер-	2	<i>Вітер-акин, вітер-подих- потік</i>
5.	Вусань-	2	<i>Вусань-конезаводник, вусань-одесит</i>
6.	Голос-	3	<i>Голос-одкровення, голос-під'юджувач, дзвінкоголосець-червононосець</i>
7.	Дід-	3	<i>Дід-деповець, дід-діашипорянин, дідок-горбун</i>
8.	Естет-	3	<i>Естет-істерик, люмпен-естет, молодик-естет</i>
9.	Зелен-	3	<i>Зелен-банківський, зелен-музика, зелен-товці</i>
10.	Злат- / золот-	4	<i>Златокудри, золотаво-смолистий, золотодзвінний, рань-позолоть</i>

11.	Колег-	3	<i>Колега-доброзичливець, колега-письмак, колега-сусід</i>
12.	Крил-	4	<i>Крила-винищувачі, крилато-корінно, пасмо-крило, руки-крила</i>
13.	Люд-	2	<i>Люди-домовини, люди-обмилки</i>
14.	-лик(ий)	4	<i>Димноликий, мармуроволикий, сіроликий, червоноликий.</i>
15.	М'яс(о)-	2	<i>М'ясоутворення, сиром'ясість</i>
16.	Ніс-	2	<i>Ніс-дзьоб, ніс-дуля</i>
17.	Ок-/Оч-	6	<i>Очиці-намистинки, очі-бризки, очі-миші, очі-свердельця, очі-сливи, сірооччя.</i>
18.	Погляд-	3	<i>Погляд-враження, погляд-заширик, погляд-нить</i>
19.	Поет-	2	<i>Поет-ексцентрик, поет-каратист</i>
20.	Син'-	6	<i>Синіти-рости, синьо-смугастий, синьотабунний, синява-пільма, сріберно-синій</i>
21.	Сір(о)-	7	<i>Сірокопієчний, сірокостюмний, сіроликий, сірома-голота, сіроножів'я, сірооччя, сіропіджачний</i>
22.	Спогад-	2	<i>Спогад-кадр, спогади-видива</i>
23.	Сріб-	2	<i>Сріберно-синій, срібло-товариство</i>
24.	Темн-	6	<i>Темнаво-південний, темночуб'я, темніли-прицінювалися, темногорлий, темноплецо, темнохвойний, темночуб'я</i>
25.	Тонко-	2	<i>Тонкодзвонний, тонкоструктурований</i>
26.	Харизмат-	2	<i>Харизмат, харизмат-боцман</i>
27.	Час-	3	<i>Одночасся, понадчасся, простір-час.</i>
28.	Червон-	2	<i>Червонодимний, червоноликий</i>

Найчастотнішими морфемами у складі АЛН є: *біл-* (4 АЛН), *оч-* (6 АЛН), *син'-* (6 АЛН), *сір(о)-* (7 АЛН), *темн-* (6 АЛН). Така частотність указує

на ті ключові концепти, для оригінальної номінації яких П. Вольвач звертає особливу увагу. Указані морфеми активно також уживаються і в складі узуальних слів.

2.1.2. Словотворчі потенції okazіonalіzmів П. Вольвача. Головним засобом збагачення лексики сучасної української літературної мови є творення нових слів. Цей процес відбувається за певними законами, дослідження яких є об'єктом дериватології.

У сучасному українському мовознавстві існує значна кількість праць, присвячених проблемам словотвору. Дослідників цікавлять теоретичні проблеми сучасної дериватології, семантико-словотвірна й функціональна структура похідних слів, структура та семантика комплексних одиниць словотвору, історія словотвору української мови, ономастичний і термінологічний словотвір. Однак загальна теорія словотвору залишається не до кінця розробленою, а в межах наявної теорії не можна пояснити багатьох словотвірних явищ [44, с. 15]. Такий стан, як зазначає О. Стишов, [50, с. 15], зумовлюється різними причинами. Місце словотвірних явищ необхідно визначати в контексті основної мети й основних завдань ономасіології – вивчення засобів і способів називання окремих елементів дійсності.

Загальновідомо, що слова в мові не творяться з довільно взятих звуків, за допомогою довільно взятих форм, вони виникають на базі вже існуючих в мові слів і сприймаються як похідні, або хронологічно вторинні щодо тих, від яких утворені. Ознаками їх похідності є передусім мотивованість їх значень словами, від яких вони походять, а також складніша морфемна будова: до їх складу входить, крім твірної основи, словотворчий афікс, який уточнює, видозмінює значення мотивуючого слова. Відношення між мотивованим і немотивованим словом – це вияв семантичної залежності. Словотвірну структуру похідного слова складають мотивуюча, або твірна, основа і

словотворчий формант, за допомогою яких немотивоване слово набуває нової форми, нового змісту і відтінку значення, у результаті чого твориться нове слово.

Крім того, важливу роль у процесі словотворення відіграє аналогія з існуючими моделями, оскільки тут відбивається модель зразка, його морфологічна структура. Роль аналогії у словотворенні полягає у тому, що відбувається породження лексичних одиниць, поняття яких вже існують у мові [41, с. 8]. Наша пам'ять пронизана численними асоціаціями та аналогіями між існуючими словоформами. Аналогічне осмислення мнемонічного фонду дозволяє створювати нові мовні фігури, знаходити нові умови для використання словоформ, відомих нам у складі певних виразів, і створювати нові форми та вирази. Кристалізуючись у нашій пам'яті, нові одиниці несуть на собі відбиток аналогічної подібності з їх прототипами, на основі яких вони створені, прийняті та вміщені у фонд пам'яті мовців [59, с. 149].

Індивідуально-авторське словотворення ХХ століття відбувається не лише за продуктивними словотвірними типами.

Інтенсивне оновлення лексичного словника новими номінаціями, як зазначає Є. Карпіловська, викликає потребу вивчення також проблеми правильності слова, зокрема, регулярності словотвірних номінацій, тобто їх відтворюваності, відповідності формально-семантичної будови нової лексики продуктивним зразкам словотворення. Нерегулярними, таким чином, виступають ті номінації, що створюються всупереч словотвірним зразкам і залежать від певної комунікативної ситуації [27, с. 106].

Терміном «деривація» в сучасному мовознавстві позначають два різні, хоча й взаємопов'язані між собою явища. З одного боку, під деривацією розуміють відношення похідності, з іншого, – сам процес утворення похідної одиниці [44, с. 9], до того ж не лише слова, а й будь-якого іншого мовного знака; це є процес створення одних мовних одиниць на базі інших (вихідних),

тобто процес творення вторинних мовних знаків, які можна пояснити за допомогою вихідної одиниці: морфів на базі звуків, словоформ на базі морфів, слів на базі інших слів чи словосполучень, тексту на базі висловлювань [22, с. 79].

Термін «деривація» використовують «або як узагальнений термін для позначення словозміни і словотворення разом узятих, або як назву для процесів (рідше результатів) утворення будь-яких вторинних знаків, зокрема й речень, що можуть бути пояснені за допомогою одиниць, прийнятих за вихідні, чи виведені з них через застосування певних правил, операцій [32, с. 129]. Цей термін продовжує функціонувати й у більш вузькому витлумаченні, визначаючись безпосередньо через словотворення. Є. Курилович стверджував, що ми послуговуємося терміном «деривація» в широкому витлумаченні, розуміючи під нею не тільки факт утворення одних слів від інших з метою представлення синтаксичних функцій вихідних слів, але й те, що одне і те ж слово може виступати в різних вторинних синтаксичних значеннях потрапляючи в певне синтаксичне оточення. [34, с. 62]. Ураховуючи різні підходи до типології деривації, її диференціюють як семантичну, морфологічну, синтаксичну та словотвірну, а дериваційні процеси характеризують різні рівні мови [31, с. 90].

Процес творення нових одиниць будь-якого мовного рівня (лексеми, словосполучення, речення та ін.) є складним та різноплановим. Він послуговується не лише абсолютно новими складовими елементами, а (переважно) компонентами, що вже у певний період існують у мові і досить активно використовуються, оскільки немає абсолютно готових та абсолютно нових знарядь деривації. Наприклад: *І підступає незабутність, до обезшаблених долонь* (ПВольв1:125 # 2002). Конструюючи текст, письменник послуговується передусім «готовими», видобутими

зі своєї «історичної пам'яті» компонентами. Але їх виявляється недостатньо для того, щоб по-новому, свіжо, оригінально висловити уже ненову ідею. Матеріал, з якого утворено нові зразки, до цього вже активно використовувався: *о + без + шабл + ен + ий*. Така одиниця є готовим продуктом, що, зазнавши дериваційної обробки, посприяв появі нового слова, адже, як зазначає С. Кацнельсон, «інвентар мови складається з «готових» будівельних елементів, накопичених історією мови та організованих у єдину систему» [Цит. за: 36, с. 93].

Сам дериваційний акт є миттєвим та практично непомітним, у той час як закріплення його результатів у свідомості носіїв мови і, відповідно, в мовній системі є більш тривалим. Однак і цей процес вкладається в порівняно обмежені хронологічні рамки, самі ж результати стають елементами історії.

Реалізація деривації виявляється в мовленні, а її узуалізовані результати оновлюють систему мови, яка перебуває у постійному русі і процесі вдосконалення. Він не зводиться до простого перетворення одних мовних одиниць на інші, а конструювання нових похідних знаків на основі вихідних насамперед залежить від мовленнєвої діяльності індивідуумів-комунікантів [31, с. 93].

Словотвір тісно пов'язаний з лексикологією. Цей зв'язок прямий і безпосередній: саме лексичні одиниці мови з погляду їх морфемного складу, структури і способів деривації є конкретним об'єктом вивчення власне словотвору. Крім того, історичний розвиток словникового складу, коли одні слова, що виражають застарілі поняття, відмирають, а інші слова для позначення нових понять дійсності з'являються, часто супроводжується зміною продуктивності певних засобів словотворення.

Оскільки словниковий склад мови чутливо реагує на життя народу – носія і творця мови – і є безпосередньо пов'язаним з різноманітною діяльністю

людини в суспільстві, то він постійно змінюється і в основному за рахунок утворення нових слів на базі і з використанням того мовного матеріалу, яким послуговується мова. Розмаїття лексем української мови зумовлене різноманітними способами словотворення.

Неузуальне словотворення є потужним засобом поповнення шару експресивно-оцінної лексики української мови. Оказіональна лексична деривація покликана не лише задовольняти потреби найменування чогось, а (переважно навіть більшою мірою) вимоги конкретної комунікативної ситуації. Саме комунікативні наміри мовців визначають конкретні значення використовуваних форм. Такі утворення завжди є вторинними номінаціями, адже їм передуює первинне найменування певного предмета чи явища. Результатом певного комплексу операцій, що відбуваються у свідомості мовця, є лексема, що вимагає набору словоформ. Новоутворене слово змінюється відповідно до закономірностей сполучуваності з іншими структурними компонентами мовленнєвої ситуації.

Такі лексичні інновації П. Вольвача, як *гачконосий*, *зелен-світ*, *пакревший* задовольняють потреби учасників комунікативної ситуації (ритора і слухача, письменника і читача) в побудові тієї чи іншої ситуації спілкування, наприклад: *І сидиш, гачконосий, як ребе, а крізь гамір горить молода, трохи профілем схожа на тебе* (ПВольв1:72 # ~ 2002). Тоді як відсутність цих одиниць у лексичній системі мови свідчить про їх okazіональний характер.

Аналізуючи лексико-семантичні особливості авторських новотворів, можна простежити багатоплановість тих значень, яких вони набувають. Одні з них характеризуються більшою експресивністю, інші є менш експресивними. Основне призначення таких інновацій – виконувати номінативну функцію, бути оригінальними епітетами щодо денотатів-

субстантивів і виконувати функцію оригінальних рим. Експресивність новотворів такого типу посилюється завдяки їхній метафоричності, наприклад: *«Знову мудрість старих передмість / І який там Ортега-і-Гассет! / Віє жовтень-імпресіоніст / Туманцем на посьолок, за насип.»* (ПВольв1:70 # ~ 2002).

У реєстрі лексичних інновацій автора є новотвори, що належать до різних частиномовних класів. Загалом словник охоплює 345 лексичних інновацій. У поетичному мовленні лексичні інновації творили такими способами: суфіксацією, префіксацією, конфіксацією, основоскладанням, аббревіацією, словоскладанням та ін. Серед них найпродуктивнішими були: юкстапозиція, композиція і суфіксація.

Для аналізу лексичних інновацій, утворених різновидами цього способу, використовується поняття словотвірного типу – формули побудови слів, яким притаманна спільність:

- 1) частини мови твірної основи;
 - 2) семантичного співвідношення між похідними і твірними словами;
 - 3) формального співвідношення між похідними і твірними лексемами,
- а саме: спільність способу словотворення, а для афіксальних способів – тотожність афікса [25, с. 184].

Для словотвірного аналізу лексичних інновацій необхідним є встановлення співвідношення між твірним і похідним словами, оскільки значення першого з них визначається за допомогою значення другого [16, с. 102].

Індивідуально-авторські назви у поетичному словнику сучасників переважно представлені суфіксальними дериватами та юкстапозитами, у яких прикладковий компонент вказує переважно на зовнішні особливості денотатів. Поєднання компонентів у таких утвореннях є логічно вмотивованим. Юкстапозити виконують номінативну та експресивну функції.

У процесі аналізу словотвірних особливостей індивідуально-авторських новотворів сучасного поета основна увага приділялася описові найпродуктивніших словотвірних типів та їхніх стилістичних можливостей.

Творення індивідуально-авторських неологізмів у художніх текстах здійснюється всіма засобами словотвору, властивими українській мові, – морфологічним, лексико-семантичним, морфолого-синтаксичним та лексико-синтаксичним, але переважна більшість лексичних інновацій утворюється морфологічним способом, тобто творення нових слів відбувається за допомогою морфем. М. А. Жовтобрюх виділяє такі різновиди морфологічного способу: афіксальний, безафіксний та словоскладання [22, с.196]. Цей спосіб творення лексичних інновацій має свої певні ознаки: слова утворюються на базі первинної основи; твірна основа ускладнюється словотворчим афіксом; слова конструюються в процесі одиничного акту та творення нових слів відбувається за існуючими моделями або оказіональними словотворчими типами.

В українській мові виділяють морфологічні і неморфологічні способи творення слів. Морфологічний спосіб творення слів – найпродуктивніший спосіб збагачення словникового складу мови. Він є домінуючим і в творенні неолексем П. Вольвача.

На рисунку 2.2. представлено розподіл авторських лексичних новотворів за способами творення: 1. Суфіксація – 26 одиниць; 2. Префіксально-суфіксальний – 17; 3. Основоскладання – 187; 4. Словоскладання – 102. (див. рис.2.2.).

Рис. 2.2. Розподіл авторських лексичних новотворів П. Вольвача за способами словотворення

Різноманітністю характеризуються складні і складені новотвори – композити, юкстапозити. Їх активне використання в сучасному поетичному мовленні пояснюється їх більшою семантичною, комунікативною та експресивною місткістю порівняно з простими утвореннями. Природа їх створення, незвичайна валентність дають можливість образно, відповідно до художнього задуму, передавати різноманітні відтінки явищ, понять, подій у творі.

Індивідуально-авторські композити характеризуються різним ступенем okazіональності, який залежить від семантичної та структурної цілісності, лексико-синтаксичних ознак компонентів та зв'язку новотвору з контекстом. Здатність складених найменувань служити експресивними назвами, використовуватися у творах як оригінальні номінативні засоби мови зумовлює їх активність функціонування у текстах: *рожевогранітний, синьотабкний, солом'янорусий*.

В узуальному словотворі юкстапозиція є продуктивним способом творення іменників і прикметників, менше використовується в прислівниках і

спорадично – в дієсловах [22, с. 272]. Ця тенденція спостерігається і в словотворі П. Вольвача. Оказіональним юкстапозитам притаманні ненормативність, індивідуальна належність, ненормативність, функціональна одноразовість. У словнику П. Вольвача юкстапозити становлять 27% від загальної кількості новотворів. Переважно вони будуються за моделлю «означуване – означення»: *баба-завсідниця, блукалець-літератор, водій-оповідач, голос-одкровення*.

Інновації, утворені суфіксальним способом, також поширені у творах П. Вольвача. Більшість номінацій відзначається оригінальністю змісту і форми: *жиганисько, клофільнути*.

Префіксально-суфіксальним називається такий спосіб утворення слів, коли до твірної основи одночасно приєднуються префікс і суфікс, а також ті, що утворюються від прийменниково-іменникових сполучень, у словотворчому оформленні яких беруть участь суфікси і ті прийменники-префікси, що входять до складу твірних основ [22, с. 285]. У поетичному словнику П. Вольвача префіксально-суфіксальним способом утворено 17 інновацій: *очуднитися, просонцений*.

Для творення лексичних інновацій письменник використовував афіксальні способи творення (суфіксація, префіксація), осново- та словоскладання.

Оказіоналізми П. Вольвача зазвичай виникають у конкретних обставинах чи подіях, тому словотворчі потенції автора виражаються у творенні висловів, що відображають сучасні реалії та його особливий погляд на них.

Отже, використання методу кількісних підрахунків в аналізі структурно-семантичних особливостей АЛН П. Вольвача дає змогу схарактеризувати словотворчість поета як окреме явище в українській неології.

2.2. Структурно-семантичні особливості індивідуально-авторських іменників

Особливе місце у мовотворчості письменника займають лінгвістичні експерименти зі словом, що мали на меті формальне (і змістове) оновлення традиційного поетичного лексикону.

Індивідуально-авторські неологізми за своєю суттю є експресивними одиницями. Їхня експресивність пов'язана з незвичайною (з погляду словотворення) природою виникнення і незвичайною формою. Ця «природна» експресивність okazіоналізмів у творчості П. Вольвача часто поєднується з емоційно-експресивним забарвленням словотвірних морфем. Характер емоційного забарвлення новотворів безпосередньо залежить від поетичних контекстів, які не тільки конкретизують лексичне значення індивідуально-авторського неологізму, а й «беруть участь» у створенні цього емоційно-експресивного забарвлення та естетичного навантаження. Нові значення їх неологізмів (або їхні відтінки) не витісняють старих, а функціонують поряд із ними, створюючи семантичну двоплановість, збільшуючи емоційно-експресивне навантаження тексту.

Лексико-граматичний клас іменників найбільш інтенсивно наповнюється новими одиницями, оскільки постійна поява нових реалій у суспільстві викликає появу їх назв зі значенням предметності. Так само продуктивним є і клас авторських новотворів-іменників. Серед дібраних okazіональних іменників з семантикою збірності традиційні сингулятиви з морфемними показниками збірності складають порівняно невелику за кількістю групу. Для їх утворення використовують твірні основи узуальних лексем. Незвичне поєднання основи і словотворчого афікса спричиняє появу нового слова.

Продуктивність okazіональних іменників пояснюється яскравішою стилістичною забарвленістю, а також тим, що вони можуть позначати поняття, які у сфері узуального словотворення виражаються лише описово.

Велику групу становлять okazіональні іменники середнього роду з подвоєнням кінцевого приголосного, які використовуються у творах як засіб створення назв матеріалізованих узагальнених або абстрактних понять із різними відтінками: *білостіння, обабережжя, одночасся, сірооччя*. Наприклад: *Осіннє степне сірооччя, махновці красиві, краси... І хмар фіолетове клоччя, летить до землі навскоси*. (ПВольв1:156 # ~ 2002).

Значення новотворів є прозорими, інновації влучно підкреслюють думку автора та органічно вплітаються в зміст твору, сприймаються як цілком виправдані: *білозубість, підпахвина, хитроплетива*. Наприклад: *У щілинах часу – рань-позолоть, куці тіні біжать услід*. (ПВольв3:7 # ~ 2010); *Щира білозубість відтінює фальш*. (ПВольв4:219 # 2013).

Більшість новотворів із структурного погляду є складними утвореннями-компози́тами. Складні слова є найбільш економним засобом позначення різноманітних реалій і понять матеріального і духовного життя народу; крім того, такі одиниці є свідченням дії в мові закону економії лінгвальної енергії. Традиційно вважається, що формування значення складного слова здійснюється на основі словосполучення (синтагми). Існує також думка, що компози́ти є трансформами деяких типових пропозицій. Останнім часом процес утворення складних слів інтерпретується як формально-граматична реалізація семантичної структури пропозиції. Та все ж більшість науковців підтримує погляд, що складні слова української мови творяться на основі бінарних синтагм.

У сучасній українській літературній мові основоскладання є найпродуктивнішим після афіксації способом словотворення. Характерною особливістю складних слів є наявність у них свого внутрішнього синтаксису і

специфічного порядку розташування і взаємозв'язку елементів. Композитам властивий і зовнішній синтаксис – співвіднесеність з еквівалентними синтаксичними конструкціями. Усі композити належать до похідних, сформованих поєднанням твірних основ слів, які сполучені між собою підрядним зв'язком: *білостіння, блакосклонність, сіроножів'я*. Наприклад: *У тремтіння листа, в білостінні міста / що під вечір оранжево світять.* (ПВольв2:36 # ~ 2007); *Там тонкокнижжя і сіроножів'я / У двох маслин питають закурити* (ПВольв5:83 # 2011).

Одним з найпродуктивнішим способом індивідуального словотвору іменників у мовотворчій діяльності П. Вольвача є префіксально-суфіксальний та композиція основ.

Виокремлюється частотне використання префіксів:

не- (із значенням заперечення): *невлавреатство, непродихність*. Наприклад: *Невлавреатство чи, здається, навіть неномінування стало для нього ударом.* (ПВольв8:59 # 2021).

по- *помоховілість, пощезання (З одного боку – дія шпорна помоховілість...* (ПВольв4:226 # 2013)). За допомогою цього форманта утворюється нова лексична одиниця, що називає процес або явище, яке від мотивуючого слова відділяє невеличкий часовий відрізок. Подібні оказіональні утворення виправдані не лише стилістичною, але й семантичною метою утворити лексичну одиницю, яка б точно передавала потрібні значеннєві відтінки: *«З одного боку – діяшпорна помоховілість...»* (ПВольв4:226 # 2013).

понад- *понадчасся (Понадчасся. Журитись про що?/ Колій жмуток. Проміння пучок.* (ПВольв6:209 # 2015)).

іно- *інохідь*. Наприклад: *Дивно де що крокує, інохіддю, то припіднімаючи сумочку, то опускаючи майже до бруку* (ПВольв4:58 # 2013).

Використання у тексті подібних утворень, які мають яскраво виражену експресію, зумовлене метою автора створити відповідний стилістичний ефект [24, с. 12].

У поетичному лексиконі письменників значне місце посідають афіксоїди українського та іншомовного походження (проміжні морфеми, частини складного або складноскороченого слова, здебільшого співвідносні з повнозначним словом чи основою, яка повторюється з тим самим значенням у ряді слів і наближається за словотвірними функціями до афіксів):

напів- *напівсніння, напівмаргінал-напівкримінал*. Наприклад: *Зацвіта напівсніння, пари довгих вигадливих ніг*. (ПВольв1:163 # ~ 2002); *Тривав він [Життєвий період. – М.К.] дець від запорізьких часів, коли напівмаргінал-напівкримінал, вантажник із магазину «Автозапчастини» таки довідкрив у собі поета*. (ПВольв8:277 # 2021);

під- *підпахвина*. Наприклад: *... А за дошками різнобіжучих заборів / вигріваються підпахвини людського життя*. (ПВольв2:34 # ~ 2007);

спів- *співтремтіння*. Наприклад: *Подих... Ніч, немов рояль. В полисках... У спів тремтінні*. (ПВольв3:22 # ~ 2010).

Характерним для П. Вольвача є також уведення компонентів на позначення кольорів та їх відтінків **білий** і **сірий** (*білопіння, білостіння, сірооччя, сіроножів'я*), **зелений** (*зелен-товщ, зелен-музика*), **синій** (*синь-слюди, синява-пільма*), **темний** (*темночуб'я*), що надають певного «кольору» і самому тексту: *«У тремтіння листа, в білостінні міста, що під вечір оранжево світять...»* (ПВольв2:36 # ~ 2007); *«Лежить волинська зелен-товщ / У гущині...»* (ПВольв5:24 # 2011); *Крихта звізди серед синь-слюди / Над повечірніх висоток бапти. / Це – назавжди. Кому б тут не впасти. / Хто б не снував тут сюди-туди*. (ПВольв6:79 # 2014).

П. Вольвач часто створює також юкстапозити (від лат. *juxta* – поряд, біля і *positio* – місце). Такі одиниці є характерною ознакою поетичного мовлення,

де вони активно вживаються. Порівняно з однослівними номінаціями, юстапозити характеризують денотат конкретніше, точніше. Крім того, використання їх замість описових конструкцій сприяє лаконічності висловлювання, що особливо поціновується в поезії.

Семантична і словотвірна специфіка юстапозитів частково описана науковцями на матеріалі української та інших слов'янських мов. Незважаючи на те, що юстапозити є загалом продуктивним типом номінації у сфері поетичного мовлення, у загальномовних словниках вони, як правило, не фіксуються. Тому комплексний аналіз цих оригінальних (у переважній більшості) утворень та їх лексикографічний опис є актуальною мовознавчою проблемою.

Визначальною структурною ознакою юстапозитів є поєднання у межах однієї номінативної одиниці двох (зрідка більше) загалом різних за значенням слів, при цьому розрізняють такі типи утворень, як слова-повтори, синонімічні зближення, парні зближення сумарної семантики і слова типу «означуване-означення» (прикладка) [15, с. 3].

У творчості митця зафіксовано також юстапозити, зв'язок між компонентами яких передається однаково рівноправним способом: *світ-облавок, простір-час, вітер-подих-потік*. Завдяки поєднанню таких компонентів досягається висока експресивність таких найменувань: «Ох, підшкірний струм добувати з них, якщо з мертвих струн не утік, не зник. Позаплічний вітер-подих-потік, наських нерозкручених галактик.» (ПВольв3:7 # ~ 2010).

Одним із прийомів утворення юстапозитів є поєднання в сполуку синонімічних компонентів: *западина-складка, смужка-пов'язка, торба-передача* та ін. Серед них трапляються поєднання базової і похідної основ: *повтори-«вторяки»*. Нашарування семантики одного слова на семантично йому близьке допомагає автору акцентувати увагу на якійсь ознаці. Менш

активно використовуються антонімічні поєднання: *розмова-суперечка, погляди-заширки*, які викликають суперечливі емоції у реципієнта, оскільки дають зовсім нове уявлення про зображуване. Для прикладу: *В реалі такі розмови, й багато інших розмов-суперечок завершувалися сонінням...* (ПВольв4:40 # 2013).

Оказіональні юкстапозити – це переважно слова, що складаються з іменника і прикладки, яка також «виражається іменником або субстантивованим словом і приєднується до головного слова паралельними з ним формами з метою його визначення, уточнення або пояснення». За значенням прикладки у творах П. Вольвача можна поділити таким чином:

1) прикладка-метафора: *вир-потік, пляж-старець, вогонь-блукалець, режисер-невдаха, вареник-вухо, усмішка-підківка (... розминався у людських вирах-потоках...* (ПВольв4:257 # 2013); *Надворі ніч та ще вогні-блукальці* (ПВольв 1:85 # ~ 2002); *Надійно він [Сизоненко Олександр Олександрович. – М.К.] був зроблений, з особливого матеріалу, і на десятому десятку губи вигиналися усмішкою-підківкою.* (ПВольв8:246 # 2021));

2) прикладка-зближення за асоціативним зв'язком: *крик-згук, вікно-вітрина (Крики-згуки, тралі-валі, / Стереоефект. (ПВольв3:61 # ~ 2010); *Через те, може, що офіс містився на першому поверсі, суцільне, на всю стіну вікно-вітрина виходило на скверик і російськомовний театр, а по закутках стелі жили сутінки* (ПВольв4:27 # 2013));*

3) прикладка-абсолютизація якоїсь ознаки-особи, предмета чи явища: *дідок-горбун, дріт-волосся, рань-позолоть (Найчастіше сьорбає носом дідок-горбун...* (ПВольв4:206 # 2013); *По боках ядра натикано трохи рідкого дроту-волосся...* (ПВольв4:85 # 2013)).

Засобом розмежування іменників-юкстапозитів й подібних до них за формою апозитивних сполучень може слугувати метод трансформації, за яким прикладку можна перетворити в порівняльний зворот (*очі-сливи* – очі, ніби

сливи; *очиці-намистинки* – очиці, ніби намистинки), наприклад: «...добродушний бурундучок із допитливими очицями-намистинками...» (ПВольв4:156 # 2013).

Розглянуті нами складні і складені okazіональні іменники характеризуються високим ступенем емоційного навантаження, сприяють підвищенню загальної експресивності контексту. Завдяки вдалим поєднанням несумісних у семантичному відношенні компонентів, встановлюються нові зв'язки між явищами і поняттями, які своєю незвичайністю й образністю викликають появу нових асоціацій, зупиняючи на собі увагу комуніканта. Такі утворення є носіями завуальованих значень, вони не лишаються непоміченими, оскільки несуть особливу художню інформацію, виступають основою для розвитку семантичного процесу. Всі утворені okazіоналізми базуються на існуючому лексичному матеріалі української мови.

Серед авторських лексичних новотворів понад 30 одиниць є okazіональними лексеми на позначення осіб. У лексичному складі мови назви осіб формують численний клас номінативних одиниць, який виділяється зі складу конкретної лексики на основі категорійної семи '**особа**'. [3, с. 35]. На думку О. Стишова, цьому сприяє низка причин, серед яких найголовнішими є зростання ролі особистісного начала, позитивної або негативної ролі особи в історії [50, с.72].

Аналіз фактичного матеріалу, дозволяє виділити такі групи неолексем, з погляду класифікації їх за активними і пасивними ознаками:

1. Назви осіб за активними ознаками:

1) назви осіб за професійною діяльністю:

- назви осіб за постійним родом занять: *блукалець-літератор, божодарник, новачок-фрілансер, робітфаківець-відмінник;*

- назви осіб за займаною посадою: *генерал-женераль, котик-спецназівець, режисер-невдаха;*

2) назви осіб за виконанням випадкових, непрофесійних дій:

- назви осіб за вчиненими діями: *робот-заробітчанин*;
- назви осіб за зовнішнім виглядом: *вусань-одесит, чорновусець-чорноголовець*;

2. Назви осіб за пасивними ознаками:

1) назви осіб за пасивними ознаками, притаманними самій особі:

- назви осіб за інтересами та захопленнями: *ерудит-випивоха естет-істерик*;
- назви осіб за особливостями характеру, вдачі: *душка-балакун, щасливець-пражанин*;

2) назви осіб за пасивними ознаками, набутими ззовні:

- назви осіб за соціальним становищем: *тесть-професорок, кептен-муж, унісекс-райтер*.

Група фемінітивів хоч і не представлена великою кількістю АЛН, однак становить цікавий пласт одиниць індивідуально-авторської номінації, наприклад: *дівчатка-коректори, дівка-українка, баба-завсідниця, тітка-ложкомийка, фіфа-шикса*.

Аналіз творів П. Вольвача свідчить про плідні словопошуки у сфері індивідуально-авторської номінації осіб. Значна частина інновацій мотивована суспільними проблемами, причиною появи інших є висміювання негативних рис денотата.

Крім назв осіб, серед конкретних іменників виділяються такі лексико-семантичні групи новотворів:

1) новотвори на позначення різних станів природи: *бриживо, вітер-акин, вогонь-блукалець, простір-час, вир-потік, марення-гало, гул-гуркотіння, хмарка-покрова*, де також введений чи не єдиний трьохкомпонентний юкстапозит – *вітер-подих-потік*.

2) авторські новації для зображення реалій рослинного світу представлені всього однією номінацією – *будяк-гетьманець*;

3) okazіоналізми, що номінують ландшафтні утворення: *бруки-мостові, корінь-змія, обабережжя, яр-діброва*;

4) назви елементів одягу: *смужка-пов'язка, черес-пояс, шапочка-«сванка»*;

5) назви елементів обличчя: *дріт-волосся, кілочки-брови, очиці-намистинки, губи-рурки, пасмо-крило*.

Значний вплив на мовотворчість письменників має довкілля, клімат та природні зони. Художнє сприйняття об'єктивної дійсності відбувається насамперед через світ живої природи. «На цій основі, – зазначає Ж. Колоїз, – виникає чимало поетичних образів, пов'язаних зокрема з природними поняттями, що дістали в науковій літературі назву натурфактоніми» [32, с. 134]. До лексико-семантичних груп okazіональних іменників на позначення явищ природи належать номінації, в яких можна виділити такі семи: 'вітер' – *вітер-акин, вітер-подих-потік*; 'вогонь' – *вогонь-блукалець*, 'грім' – *гул-гуркотіння*, 'місяць' – *місяць-недобір, півмісяць-півкульбаба*, 'хмара' – *махатма-хмара, хмарка-покрова* (*Ох, підшкірний струм добувати з них / Якщо з мертвих струн не утік, не зник / Позаплічний вітер-подих-потік / Наських нерозкручених галактик. (ПВольв3:7 # ~ 2010); Хворий місяць-недобір часникове срібло ронить, жовтим вежам обережно шевелюри жовті робить. (ПВольв7:123 # 2017); Півмісяць-півкульбаба біліє в небі. (ПВольв7:119 # 2017))*.

Лексико-семантична група рослин представлена всього одним авторським лексичним новотвором емоційно-оцінного характеру – *будяк-гетьманець* (*Як ці горби. Як будяки-гетьманці, / що в полинах стоять і кажуть: «Зась!» (ПВольв1:57 # ~2002))*.

Аналізуючи групу назв елементів людського тіла, виділяємо такі семи: 'волосся' – *дріт-волосся*, 'брови' – *кілочки-брови*, 'губи' – *губи-рурки*, 'чоло' – *високолоб'я*, 'очі' – *очі-сливи*, *очі-намистинки*, *очі-свердельця*, *очі-бризки*, *очі-миші*, 'ніс' – *ніс-дзьоб*, *ніс-дуля*, 'вухо' – *вареник-вухо*, 'руки' – *руки-крила*, *важелі-руки*, 'долоня' – *долоня-грабарка*, 'пальці' – *пальці-тризуби*, 'груди' – *груди-відра* (*Розтягне губи-рурки і знову зімкне над роздвоєним підборіддям, до нового дотепу.* (ПВольв7:57 # 2017); *Уявлялася обвисла рука Сазанського зі смішно підвернутою долонею і відстовбурченим мізинцем. Долоня-грабарка, блиснувши татуйованим сонцем, повільно розверталася і підносилася Вомбату перед очі.* (ПВольв7:37 # 2017); *Точений ніс-дзьоб націлівся на мене.* (ПВольв8:39 # 2021); *...З притиском повторює до Москаля Лавро, й поправивши окуляри на носі-дулі, вертається до паперів...* (ПВольв7:194 # 2017); *...добродушний бурундучок із допитливими очицями-намистинками...* (ПВольв4:156 # 2013); *Щось вона, лагідна сучка, мабуть, розгледіла своїми фіолетовими очима-бризками...* (ПВольв8:18 # 2021); *Після вечора київський поет Павличко, невисокий мужчина з меткими, як у Хом'яка, очима-мишами, ставив автограф Пашкові на «Кобзар»* (ПВольв9:291 # 2010)).

Група назв мови людського тіла представлена номінаціями, серед яких виділяємо такі семи: 'погляд' – *погляд-нить*, *погляди-заширки*, *погляд-враження*, 'голос' – *голос-одкровення*, *голос-під'юджувач*, 'дихання' – *дихання-шептання*, 'усмішка' – *усмішка-підківка*, 'жест' – *жест-паразит*, 'кивок' – *кивок-відповідь*, 'крик' – *крик-згук* (... *кидаючи погляди-заширки на підлеглих.* (ПВольв4:229 # 2013); *А я стрепехався на тих незліченних погледах-нитях.* (ПВольв4:273 # 2013); *На той час він [Лідер. – М.К.] відчувши, ніби пророк на горі Хіра, голос-одкровення про власну місію* (ПВольв4:24 # 2013); *«То його справа, – тут же оживає голос-під'юджувач, вічний Павлів опонент, – його /.../».* (ПВольв9:245 # 2010)).

Також поширені інновації – назви абстрактних понять, утворені за допомогою суфікса -ість, якому притаманна висока продуктивність.

Неолексеми, що походять від прикметників, мотивовані наступними словотвірними типами:

- 1) суфіксально-префіксальними прикметниками:
непродихність, помоховілість;
- 2) основоскладання + суфіксація: *сиром'ясість;*
- 3) відносними прикметниками: *поросячий – поросячість, левиний – левиність.*

Виділяємо такі лексико-семантичні групи абстрактних новотворів:

- 1) темпоральні новації на позначення різних хронологічних відтинків: часу: *одночасся, понадчасся, простір-час*, місяців – *жовтень-імпресіоніст*, різних частин доби – *рань-позолоть* (*Знову мудрість старих передмість / І який там Ортега-і-Гассет! / Віє жовтень-імпресіоніст / Туманцем на посьолок, за насип.* (ПВольв1:70 # ~ 2002); *Понадчасся. Журитись про що? / Колій жмуток. Проміння пучок. / Звинних рейок бічні відголоски – / Волосинки золотоволоски.* (ПВольв6:209 # 2014));
- 2) назви людських якостей: *блакосклонність, камегність, помоховілість, поросячість* (*І дріботить на ратичках бадьорих / Рожєва поросячість «таворка».* (ПВольв1:142 # ~ 2002); *З одного боку – дія шпорна помоховілість...* (ПВольв4:226 # 2013));
- 3) назви мови руху тіла: *погляд-заштрик, голос-одкровення, крик-згук* (... *кидаючи погляди-заштрики на підлеглих.* (ПВольв4:229 # 2013); *На той час він [Лідер. – М.К.] відчувши, ніби пророк на горі Хіра, голос-одкровення про власну місію* (ПВольв4:24 # 2013));
- 4) авторські новотвори для позначення різних станів душі: *левиність, напівсіння, камегність* (*А ваш, Юльо, львівський – це якась камегність, це витонченість, вишуканість...* (ПВольв4:178 # 2013); *Що значать ці кольори і звуки? / Левиність гір? І град. І гра...* (ПВольв5:14 # 2011));

5) назви абстрактних понять: *високолоб'я, дихання-шептання* (Гаряче дихання-шептання війнуло ззаду. (ПВольв 4:231 # 2013); *Звідкись якась мелодія / Звідкись, чомусь – Улян. / Очі. Високолоб'я. / Жовті летять поля* (ПВольв 5:51# 2011)).

Письменник у своїй мовленнєвій практиці спирається на основні засоби словотвору: суфіксально-префіксальний спосіб, осново- та словоскладання. Стилiстичне забарвлення утворених оказіоналізмів залежить від експресивних потенцій засобів словотвору, які беруть участь у створенні оказіоналізмів, а також від мовленнєвої ситуації, в яку вводиться новотвір. Поруч з продуктивними афіксами використовуються і малопродуктивні. Життєвість усіх розглянутих нами оказіональних іменників у сучасному поетичному дискурсі зумовлена значною мірою їх відповідністю характеру словотвору. Навіть попри всю їх штучність вони, як правило, зрозумілі, а тому досить широко використовуються з виражальною метою.

Варто додати, що для більшої емоційної та експресивності мовлення П. Вольвач вводить у свої твори слова-демінутиви, що вживаються для передачі основного значення слова з відтінком зменшуваності або ніжності: *гунявинка, божеволінка, недбалінка, тайночка*. Наприклад: «Тільки одного цього замало. Потрібно ще щось. Якась божеволінка, розмах на щось велике. (ПВольв9: 398 # 2010). Значення збільшеності і згрубілості ознаки передається у новотворах: *жиганисько, нудьготище*. Наприклад: «Той нічний жиганисько стояв від Павла через кілька столів...» (ПВольв9: 107 # 2010).

Розглянуті складні і складені оказіональні іменники характеризуються високим ступенем емоційного навантаження, сприяють підвищенню загальної експресивності контексту. Завдяки вдалим поєднанням несумісних у семантичному відношенні компонентів, встановлюються нові зв'язки між явищами і поняттями, які своєю незвичайністю й образністю

викликають появу нових асоціацій, зупиняючи на собі увагу комуніканта. Всі утворені okazіоналізми базуються на наявному лексичному матеріалі української мови.

Отже, у словотворчості П. Вольвача переважають конкретні okazіональні субстантиви, значна кількість яких створена за допомогою слово- та основоскладання, що засвідчує продуктивність цього словотвірного типу.

2.3. Структурно-семантичні особливості індивідуально-авторських прикметників

У поетичному мовленні П. Вольвача зафіксовано 87 okazіональних прикметників. Найхарактернішими для прикметникового okazіонального словотворення є основоскладання та префіксально-суфіксальний спосіб, словотвірні типи основоскладання є різноманітними, адже префіксальні прикметникові інновації переважно вживаються для вираження надмірного ступеня інтенсивності ознаки за допомогою суфіксів.

Є у авторському словнику митця прикметники, утворені префіксально-суфіксальним способом за допомогою префіксів:

без- : *безберетний, обезшаблений* – для позначення антонімічних (протилежних) понять: «...безберетний Василь поблискує смаглявим лобом.» (ПВольв4:52 # 2013);

до-: *дообрійний, доглибний* для значення початку дії: «Я згадав, як у Яру Богдан, киваючи на дообрійну ріллю розповів про повстанців...» (ПВольв4:44 # 2013);

за-: *заблуклий, зашклений, зачучверілий, задзуремілий, затогулистий* – для передачі більшої чи меншої міри ознаки, якості: «На тьмявім небі міста силует. Пливуть по чорнім дві заблуклі фари». (ПВольв1:137 # ~ 2002);

не-: *незникомий, ненашенський* – для позначення протилежної дії: «Затихає в ненашенській долечі / золотий (або жовтий?) мільярд. (ПВольв3:36 # 2010);

про-: *просмердлий, просончений* для утворення форми доконаного виду: «Білі хмари киплять, такі білі, немов Парфенон, і уже назавжди із просмердлого світу ти виріс». (ПВольв1:144 # ~ 2002).

Також знаходимо новотвори, утворені шляхом префіксації:

пра-: *пракревний*, для позначення давності, споконвічності: «*Минулих Вусть, Порхвирів і Лукій пракревний світ в солом'янім ряхтінні*». (ПВольв1:34 # ~ 2002).

У деяких прикметниках, як і в іменниках, зберігся давній префікс **по-:** *подейшлий*, який додає слову «давності», для прикладу: ... *Людина після шістдесяти вважається літньою. Подейшлою*. (ПВольв4:122 # 2013).

Порушенням норм сучасного українського словотвору є приклади вживання дієслівних та іменникових одиничних та подвійних префіксів при творенні прикметників: *позапличний вітер*.

А. Грищенко виділяє 10 типів узуальних складних прикметників [23, с. 79]. За цими типами П. Вольвач створював і оказіональні прикметники.

Перший тип становлять складні прикметники, утворені на основі іменниково-прикметникових словосполучень, між компонентами яких є підрядна залежність; частини такого словосполучення поєднані за допомогою інтерфікса – П + -о- + І , а також П + -о- + І-ий: *куцочолий, сірокостюмний, темногорлий, товстолінзовий, червоноликий, золотодзвінний, тонкодзвонний* (А навкруги – куцочолі квартали. (ПВольв1:20 # ~ 2002); ...*жовтень тонкодзвонний / що ніби срібла ми по склу / і де корону вор законний / лишив 9-му числу*. (ПВольв3:27 # ~ 2010)).

Сьомий тип становлять складні прикметники, утворені поєднанням двох іменникових основ – І + -о- + І: *ядроголовий, димноликий* (...*тут Кирилівна зазвучала майже докірливо, блиснувши поглядом на ядроголового віця*.

(ПВольв4:90 # 2013); *На підосвах черевиків я приніс вам Поле Дике, / Гуляй-Поле димнолик – звідки зник.* (ПВольв3:52 # ~ 2010)).

Восьмий тип. Складні прикметники, що утворюються сполученням іменникової та прикметникової або дісприкметникової основ I + -о- + П: *арканоподібний, іксовидний (...крутить арканоподібні танці.* (ПВольв3:17 # ~ 2010); *Розкидаючи іксовидні ніжки в чорних розклешених брюках...* (ПВольв4:123 # 2013)).

У словнику П. Вольвача не представлені другий, третій, четвертий, п'ятий, шостий, дев'ятий та десятий типи, що свідчить про існування різниці між узувальним та okazіональним словотворенням.

Як зазначає Н. Клименко, складне слово є особливим феноменом у лексичній і словотвірній системі української мови. Щоб стати складним, мовне вираження з кількох слів чи основ повинне становити цілісну одиницю номінації, до якої не можна включити інші повнозначні одиниці, і які моделюються для вираження словотвірного значення певним формальним способом. Одним із різновидів складних слів є композити, які завжди були в полі уваги науковців [31, с. 48].

Композити – одна з найчисленніших груп в межах авторського прикметникового творення. Порухення семантичної сполучуваності компонентів okazіональних композитів допомагає створити місткий художній образ. Варто зазначити, що внутрішні стосунки в межах складних прикметникових утворень формуються на основі тих чи інших смислових характеристиках кожного із складників композита, які зумовлюють утворення додаткових значень неологізму. Часто, як зазначає О. Рудь, один компонент виступає стосовно другого, як показник міри виявлення ознаки, названої другим компонентом, або відображає сприйняття цієї другої ознаки суб'єктом [47, с. 69].

Проаналізувавши зібраний матеріал бачимо, що велику частину неолексем представлено прикметниковими композитами, другий компонент

яких співвідноситься із семою соматичного поняття ('лице': -*ликий*, 'ніс': -*носий*, 'чоло': -*чолий*, 'голова': -*головий*, 'горло': -*горлий*, 'шия': -*ший*, 'шкіра': -*шкірий*). Спільний компонент (соматичне поняття) накладає певне обмеження на семантичну сполучуваність, вказуючи на віднесеність номінації до істоти. О. Рудь зазначає: «Поєднання компонентів, що сприймаються як семантично несумісні, надає метафоричного значення композитові» [47, с. 117]. За сполучуваністю цих складників з компонентами відповідної семантики розрізняємо такі семантичні типи прикметників-композитів, у яких перший складник представлений назвами на позначення:

- 1) зовнішніх особливостей: *масношкірий*, *куцочолий*, *ядроголовий* (*Пашок тоді багато запам'ятав із книжки. Зустрівши в туалеті масношкірого негра-кубинця, він казав йому «орінар» – «мочитися», і той сміявся, щасливий, мало що не повискував.* (ПВольв9:193 # 2010));
- 2) фізичних властивостей: *пружноший*, *буйном'ясий* (*Пашок не чухлий Єгор і не буйном'ясий Женя Островський, на котрого в наркології збігалися дивитися подивовані наркомицики...* (ПВольв9:269 # 2010));
- 3) враження, психологічного сприймання: *головорозломний*, *темногорлий* (*Щось кудись його наче б манить звідти, як і з дому. Завжди манило. Ще з душних шкільних класів, від дошок, змережаних головорозломними формулами, які, щоб побачити, треба було примружуватись...* (ПВольв9:46 # 2010));
- 4) кольорів: *червоноликий*, *сіроликий* (...*червоноликий сусід із трикутної тільняшки.* (ПВольв4:242 # 2013); ... *надто ж той сіроликий тип – суміш передсмертного Гени Ніколаєвського з Мікі Рурком* (ПВольв4:132 # 2013); *Сіроликий вилицюватий тип.* (ПВольв4:15 # 2013)).

У сучасній українській мові більшість нових складних прикметників є двокомпонентними, хоча інколи ад'єктивні інновації можуть мати три і

більшу кількість твірних основ. В основі творення таких неологізмів, на думку Є. Новікової, лежить лексична конденсація [38]. Численна кількість авторських прикметників у поетичному контексті виконують функції епітетів, що служать яскравим словесно-зображальним засобом у змалюванні картин природи, у створенні влучних характеристик денотатів, наприклад: *На підошвах черевиків я приніс вам Поле Дике, / Гуляй-Поле димнолике – звідки зник...* (ПВольв3:52 # ~ 2010); *Сни нові стирчать в новий горизонт, / йдуть до нього, ковзаючись, мов по насту, / до далеких вогнів, до темногорлих змов...* (ПВольв2:37 # ~ 2007)

Юкстапозити також відносимо до категорії найчисленніших прикметникових новотворів митця, оскільки саме вони є найбільш економним засобом позначення різноманітних реалій і понять матеріального та духовного життя народу, свідченням закону економної мовної енергії. У авторському контексті, вони служать яскравим засобом для зображення природи, та характеризують денотат за найчисленнішими ознаками: *Любити ці горизонти абрикосово-акацієві...* (ПВольв1:38 # ~ 2002); *В повітрі цім, що пристрасно-гітарне...* (ПВольв1:141 # ~ 2002); *Ви такий мені є – над плачі і платки – / фіолетово-флейтова музика.* (ПВольв2:36 # ~ 2007)

За значеннями і граматичними особливостями прикметники в сучасній українській мові поділяються на якісні та відносні.

Ядром категорії прикметника виступають якісні прикметники. У творчості П. Вольвача можна виділити такі лексико-семантичні групи якісних прикметників:

1) що сприймаються нюхом, зором: *просмерділий, гачконосий, масношкірий;*

2) що називають просторові та часові ознаки: *пракрєвний, подеишлий;*

3) що називають риси характеру і фізичні риси людей: *пружноший, гузнатий, замислюватий, куцочолий, буйном'ясий, мармуроволикий, малопритямний, пацаватий*.

Аналізуючи фактичний матеріал, можна виділити такі лексико-семантичні групи відносних прикметників:

1) загальної відносності: *димноликий, заблуклий, арканоподібний, незникомий, заблуклий*.

2) із семою кольору: *зимно-блакитний, лілово-карий, смолисто-жовтий, фіолетово-флейтовий, ядучо-зелена, жаркомалиновий, золотаво-смолистий, мертвотно-блідий, сріберно-синій*.

3) прикметники, які виражають ознаки за відношенням матеріалу або речовини і містять сему «речовинності» (предметності): *мармуроволикий, абрикосово-акацієвий, білохалатний, гачір'яно-луб'яний, деревійно-полиновий, золотодзвінний, рожевогранітний, солом'янорусий*.

Коли врахувати, що у складному слові здебільшого один компонент є стрижневим, то, як зазначає Г. Вокальчук, прикметники-композиції можна умовно «класифікувати за семантикою передусім стрижневого компонента» [12, с. 63–64].

Наявність значної кількості прикметникових новотворів у вокабулярі П. Вольвача свідчить про активну і плідну увагу письменника до пошуків нових виражальних засобів на позначення статичних ознак денотата. Усі вище згадані новотвори є неекспресивні, основна їх функція – лаконічно назвати ознаку.

2.4. Структурно-семантичні особливості дієслів та його форм

Значно меншим щодо кількості є клас okazіональних дієслів у словотвірній практиці письменника (28 одиниць), проте дієслово

характеризується найбагатшою серед інших частин мови словотвірною системою. Характерно, що, створюючи okazіonalіzми, П. Вольвач спирається на великі можливості українського словотвору і нерідко порушує його закони. Майже кожен дієслівний okazіonalізм несе велике семантичне навантаження, поєднуючи в одному слові можливе й неможливе, і у такий спосіб викликає у читача цілу гаму значень, асоціацій та почувань.

Спираючись в основному на такі словотвірні прийоми, як суфіксація і префіксація, митець конструює нові дієслова, причому значно активніше утворюються дієслівні інновації шляхом додавання до твірних основ префіксів, які змінюють не лише граматичне, але й лексичне значення дієслова, вносять нові відтінки в основне значення дієслова, розкривають новий зміст його, збагачуючи скарбницю мови новими елементами лексики. Використання префіксів з метою творення нетривіальної лексичної одиниці впливає на їх роль як засобів художньої виразності у вірші, при тому, що лексичне значення такого новотвору залишається досить вагомим.

Трапляється дієслівний новотвір іменникового походження. Це okazіonalіzне утворення, що виникло на основі додавання до іменникової основи суфікса *-і-*: *вересневіти* (вересень): (*За вуглами німих епох / вересневіють кленні ноти...* (ПВольв3:15 # ~ 2010).

Частина дієслівних інновацій утворюється за допомогою:

- 1) префіксально-суфіксального способу – *пере-кнок-а-ти*: «Щоб омізкувати і перекнокати – / що ж воно таке ото було...» (ПВольв1:83 # ~ 2002);
- 2) суфіксально-постфіксального способу: *цяткувати-ся*. Для прикладу: ... *душина ніч цяткувалася світлом вікон внутрішнього двору будинку з арками*. (ПВольв4:60 # 2013).

Трапляються новотвори, утворені від власних назв, що є характерним для узуального словотворення: Ніцше – *ніцшеанствувати*. Наприклад: *...настовбурчивши вуса , ледь затинаючись, від чого стає ще більш ваговитою, ніцшеанствує гаслами до братів-хліборобів, яких не стало й сліду сім десятиріч тому.* (ПВольв4:36 # 2013).

Для передачі дії, що поширюється на багато об'єктів, у поетичному мовленні використовується формант **по-**. Інновації, утворені за допомогою префікса цього суфікса є результатом дії аналогії продуктивних словотвірних типів. Цей афікс становить інтерес для мовознавців із семантичного боку, оскільки надає дієслівним основам додаткових відтінків: *повицвітати*. Для прикладу: *Моя гріховна зливо, що гадати, / Повицвіли всі «може» і «якби».* (ПВольв1:14 # ~ 2002).

Характерними для неологічного словотвору П. Вольвача є утворення складних дієслівних лексем за рахунок поєднання іменникових, прикметникових та дієслівних основ: *зм'ятися*. Наприклад: *Коні зм'яються, злі / у квітках подушки / і блищать шаблі, / як осінні стежки.* (ПВольв1:155 # ~ 2002).

Серед okazіональних дієслів виділяємо і юкстапозити, які вживаються у теперішньому часі: *тремтіти-мовчати, деренчати-поскрипувати, тягнутися-жебоніти, квильтять-проквільяють, синіти-рости*: «*А ще таке: росте дзвіниця з кручі. / Шевченко з квітня синіє-росте...*» (ПВольв3:12 # ~ 2010).

Серед усього корпусу okazіональних дієслів можна умовно виділити такі лексико-семантичні групи новотворів зі значенням:

1) дії: *повицвісти, зм'ятися, збрикувати, збрикувати, відрізати-прокарбувати, розкутурхати, ламлеться, крастися-прямувати.*

2) фізичного стану об'єкта: *клофільнути, швендеперитися, очуднитися, зм'ятися, приосанюватися.*

3) способу передачі інформації: *квильтіти, квильтіти-проквільяти, ніцшеанствувати, тягнутися-жеботіти, деренчати-поскрипувати, перекнокати, відрізати-прокарбувати.*

4) якісного стану: *синіти-рости, вересневіти, кривокаблучитися, цяткуватися.*

В авторському лексичному словнику П. Вольвача представлені одиничні дієприкметники. Більшість із них утворено суфіксально-префіксальним способом творення: *замислуватий, напіввилючений, заблуклий, уречевлюваний.* Для творення поданих вище дієприкметників автор використовує комбінації наступних префіксів і суфіксів:

за- + осн. сл. + **-уват-** / **ий** – *замислуватий*, зазначимо, що суфікс **-уват-** вживається у дієприкметнику для позначення неповної міри вияву ознаки, а префікс **за-** надає деривативу більш яскравого семантичного відтінку: *«Клацнуло кілька електронних замків, лунко процокали кроки даленіючи в замислуватих кахляних коридорах.»* (ПВольв4:11 # 2013).

напів- + осн. сл. + **-ен-** / **ий** – *напіввилучений*, де суфікс **-ен-** додає слову неповноту охоплення станом, а компонент **напів-** не дає пасивному дієприкметнику ознаки доконаного виду: *«Тополі / напіввилучений качан / коливається...»* (ПВольв1:155 # 2002).

Унаслідок фонетичної модифікації з'явився дієприкметник – *зідертий* (подібний із загально-вживаним «здертий»). Новотвір уживається для милозвучності мовлення: *«Там є трохи тепла / При стіні / Де зідерта шпалера.»* (ПВольв 1:153 # ~ 2002).

Оказіональні дієслова П. Вольвача нечисельні, але надзвичайно різноманітні, вони несуть у собі значне смислове навантаження, виступаючи як найбільш виразний і разом з тим економний засіб характеристики динамічних і процесуальних ознак денотата.

2.5. Структурно-семантичні особливості прислівників

Прислівник вирізняється з-поміж інших частин мови сукупністю морфологічних, словотвірних, семантичних і синтаксичних особливостей [5, с. 193]. Прислівники вживаються для вираження ознаки іншої ознаки – динамічної дієслівної і статичної прикметникової. Ознака прислівника – це відображення відношень двох ознакових слів. Серед них виділяються атрибутивні, просторові, часові, причинові, цільові та інші відношення [10].

У поетичному доробку П. Вольвача оказіональні прислівники становлять 4% від загальної кількості інновацій. Як відомо, в сучасній українській літературній мові усі прислівники за лексичним значенням поділяються на два основні лексико-граматичні розряди – означальні (атрибутивні) й обставинні. Репрезентативними у творчому доробку письменника є означальні прислівники, які виражають значення якісної характеристики дії, рідше – процесу, стану. Традиційно до атрибутивних прислівників у сучасній лінгвістиці зараховують і прислівники способу дії [5, с. 195].

Серед авторських лексичних новотворів митця прислівники виступають у ролі придієслівного означення. Прислівник, як відомо, вирізняється з-поміж інших частин мови сукупністю граматичних і семантичних особливостей. Його визначальну морфологічну ознаку становить відсутність словозміни і морфологічних категорій, лексико-граматична співвідносність з іншими частинами мови, а також наявність специфічних афіксальних словотвірних морфем.

Оказіональні прислівники, мотиваційним словом яких виступає узуальний прислівник, утворюються суфіксальними способами, а також зрідка – осново- та словоскладанням.

Досить часто okazіональні прислівники творяться від прикметникових основ. Такі новотвори мають загальне значення «подібний до чогось», «має ознаку чогось» і утворюються за традиційною моделлю від прикметників за допомогою суфікса *-о*, наприклад: *білозубо*, *плотяно*, *маргаринно*. Для прикладу: «...білозубо посміхаючись, артист /.../ відкидає фалди фрака...» (ПВольв4:218 # 2013).

Частотність уживання прислівникових композитів та юкстапозитів є порівняно невеликою; вони творяться шляхом лексикалізації наявних у мові словосполучень, шляхом випадкового поєднання двох синонімічних основ: *миготно-нервово*, *награно-грізно*, *награно-сторожно*, *притворно-скрушно*, *стримано-напучувально*. Наприклад: «Нині все на поверхні, миготно-нервово. Варто струснути головою і все минеться.» (ПВольв4:120 # 2013); Плотяно, віщо точиться з клена / літа дві тищі... фарба зелена. (ПВольв5:38 # 2013); Це суб'єктивно-абстрактно, звісно, але провідчувано. (ПВольв8:301 # 2021); Господар розповідав, оживлюючи події, старечий пушок жовтів на тімені, контражурно підсвічений лампою кухонної витяжки... (ПВольв8:351 # 2021); Моїй душі тут крилато-корінно, мені тут первісно, духовно й душевно. (ПВольв8:154 # 2021); Євген Сверстюк, з яким я [Автор. – М.К.] мав розмову в Пасажі, по дорозі з офісу Радіо Свобода, звучав стримано-напучувально... (ПВольв8:122 # 2021).

Серед прислівників способу дії виділяємо номінації таких лексико-семантичних груп:

- 1) прислівники, що виражають стан людини: *миготно-нервово*, *награно-сторожно*, *провідчувано*.
- 2) прислівники, що дають характеристику явищам об'єктивної дійсності: *білозубо*, *темноплечо*, *плотяно*, *маргаринно*.

Прислівники формують порівняно нечисленний клас оказіональних одиниць, називаючи ознаку динамічної чи статичної ознаки, адвербіальні АЛН характеризують дію, процес, ознаку точніше, конкретніше, допомагають пізнати специфіку авторського світовідчуття.

ВИСНОВКИ

Авторські неологізми є результатом лінгвістичної творчості окремого мовця. Лінгвістична творчість пов'язана з проявом когнітивних і творчих можливостей людини в оперуванні мовою в прагматичних цілях і «працює» вона виключно з мовними знаками. Лінгвокреативність – це здатність мовця до створення нових слів, зміни вже існуючих слів і виразів з метою розширення їх семантики, залучення уваги, створення комічного ефекту та ін. Тобто, лінгвістична креативність є сукупністю знань про мову і нестандартний підхід носія мови до їх використання.

Неологізми – слова, створені для позначення нових предметів, ознак, дій. За джерелом походження розрізняють: мовні і індивідуально-авторські неологізми. Авторські неологізми – це здебільшого експресивно забарвлені слова, утворені на основі вже існуючого в мові слова або словосполучення, іноді з порушенням законів словотворення чи мовної норми. Існують такі слова, зазвичай, лише у певному середовищі, а їх значення може бути визначене лише у контексті.

Авторські лексичні новотвори є похідними лексичними одиницями, які утворюються від уже наявних у мові слів, здебільшого від самостійних частин мови (іменників, прикметників, прислівників, дієслів) за допомогою морфологічного, рідше – лексико-семантичного і морфолого-синтаксичного способів словотворення.

У художній літературі авторські неологізми набули особливого поширення останнім часом, в так званій постмодерністській літературі. Український літературний процес останнього двадцятиріччя характеризується поступовим переходом до конструювання нового образу сучасності. Завдяки складності й різноплановості, суперечливості українського простору, сучасна українська поезія є настільки різнобічною та варіативною. Це стосується і мовлення сучасних українських поетів, лексичний склад якого є надзвичайно

широким та відзначається активним використанням індивідуально-авторських новоутворень.

Авторська картина світу П. Вольвача характеризується власним неповторним індивідуальним стилем, який витворюється завдяки специфічним рисам мовлення автора, до яких належать семантичні, лексичні, граматичні та стилістичні особливості текстів письменника. Стиль П. Вольвача створюється переважно за допомогою таких зображувально-виражальних засобів: дієслівних та прикметникових метафор, порівнянь, епітетів, діалектної та розмовної лексики, сленгу, запозичень, суржику та індивідуально-авторських неологізмів.

У досліджуваних творах П. Вольвача практично всі авторські новотвори призначені не так для називання, як для експресивного забарвлення контексту. П. Вольвач здебільшого творить нові слова з метою вираження негативного ставлення до певного явища чи особи або задля вираження позитивної оцінки та забарвлення контексту піднесеними, патетичними, ліричними тонами.

Уводячи лексичні інновації до своїх творів, П. Вольвач активно використовує тропеїчні засоби задля досягнення певного комунікативного ефекту. Епітет виступає потужним засобом, завдяки якому письменник створює необхідний емоційний фон оповіді. Окрім того, епітети виявляють чималі можливості мови у сполученості слів та є виявом мовного багатства, вони допомагають вирізнити певний предмет чи явище з ряду однорідних, точніше передати думку, надають мові образності та емоційності. Епітети у творах письменника спрямовані на посилення виразності образів зображуваних предметів чи явищ, на виділення їх найбільш суттєвих ознак, а введення до їх складу авторських неологізмів ще більше посилює сказане.

Наявність авторських новотворів у доробку П. Вольвача свідчить про їх участь у моделюванні експресивних контекстів та належність до стилетвірних компонентів художніх просторів. Семантика експресивних

лексичних одиниць у проаналізованих творах реалізується через смислові опозиції, своєрідну індивідуально-авторську манеру висловлюватися. Багатство авторських лексичних новотворів свідчить про те, що П. Вольвач прагне максимально захопити реципієнта, висловити суб'єктивне ставлення до образів, явищ та подій, за допомогою експресивних засобів мови.

Здійснивши аналіз семантики індивідуально-авторських лексичних новотворів П. Вольвача, поділяємо їх на такі групи: 1) іменникові новотвори (61% одиниць): назви людей та їхніх частин тіла, назви предметів і об'єктів, абстрактні поняття, назви явищ і об'єктів довколишнього середовища: *блакосклонність, високолоб'я, волоцюга-латинос, левиність, інохіддя, білозубість, будяк-гетьманець, непродихність, сіроножів'я*. Іменникові новотвори П. Вольвача, незважаючи на свою частиномовну належність, слугують, здебільшого, не засобом називання, а засобом характеристики, показу внутрішньої чи зовнішньої структури зображуваного предмета або явища; 2) прикметникові новотвори (25%), у семантичній структурі яких наявні семи: «колір», «відтінок», «дія», «стан», «кількість», «якість», «подібність до чогось» (*безберетний, абрикосово-акацієвий, гачконосий, темногорлий*); 3) okazіональні дієслова (10%), семантика яких представлена двома основними семами: дія і стан (*вересневіти, повицвісти, приосанюватися*); 4) прислівникові новотвори (4%): *награно-грізно, по-розбійницьки темноплечо, миготливо-нервово*.

Отже, частиномовний розподіл авторських новотворів П. Вольвача збігається із загальною тенденцією розподілу за частиномовними класами узуальних одиниць: найчастіше можна зустріти іменникові та прикметникові новотвори, хоча функціонують також дієслівні, прислівникові та займенникові інновації.

П. Вольвач найактивніше утворює okazіональні одиниці різних частин мови такими способами: основоскладання (59% одиниць), словоскладання

(27% одиниць), префіксально-суфіксальним (5% одиниць), суфіксальним (8% одиниць). Прикладів невузальних способів словотворення у доробку П. Вольвача ми не знайшли, що засвідчує їхню непродуктивність у поетичних творах.

Багатство авторського словника П. Вольвача свідчить про багатство української мови загалом та показує широкі можливості українського словотворення. Словотворчість письменника все ще потребує подальшого вивчення і критичного осмислення у різних аспектах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Адах Н. А. Авторський неологізм у поетичному тексті Василя Барки. *Актуальні проблеми сучасної філології: Мовознавчі студії* : зб. наук. праць Рівненського держ. гуманітарного ун-ту. Рівне, 2004. Вип. 12. С. 65– 68.
2. Адах Н. А. Авторські лексичні новотвори Василя Барки: (семантико-дериваційний та лексикографічний аспекти). Рівне : Видавництво Олега Зеня, 2007. 136 с.
3. Адах Н. А. Авторські лексичні новотвори в поезії Василя Барки: семантика, функції, прагматика : дис. ... канд. філолог. наук : 10.02.01. Київ, 2008. 253 с.
4. Адах Н. А. Прикметникові новотвори в поетичному словнику Василя Барки. *Актуальні проблеми сучасної філології. Мовознавчі студії* : зб. наук. праць Рівненського держ. гуманітарного ун-ту. Рівне, 2008. Вип. 16. С. 57– 61.
5. Безпояско О.К. Граматика української мови. Морфологія : підручник / Безпояско О. К., Городенська К. В., Русанівський В. М. Київ: Либідь, 1993. 336 с.
6. Біленко Т. Г. Поетика нуль суфіксації : автореф. дис. ... канд. філол. наук :10.02.01. Запоріжжя, 2004. 20 с.
7. Брітікова К. В. Узуальне та okazіональне в інноваціях сучасної української мови: тенденції оновлення лексико-словотвірної категорії назв : автореф. дис.... канд. філол. наук: 10.02.01. Харків, 2007. 16 с.
8. Вакарюк Л. О. Український словотвір у термінах. Словник-довідник. Тернопіль : Джура, 2007. 260 с.
9. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2002. 1440 с.

10. Вихованець І.Р. Прислівник. *Українська мова: Енциклопедія*. Київ. 2000. С. 491–492.
11. Вокальчук Г. М. Авторський неологізм в українській поезії ХХ століття (лексикографічний аспект) / за ред. А. П. Грищенка : монографія. Рівне : Науково-видавничий центр «Перспектива». 2004. 524с.
12. Вокальчук Г. М. Словотворчість українських поетів ХХ століття : монографія ; відп. ред. С. Я. Єрмоленко. Острог : Нац. ун-т «Острозька академія». 2008. 536 с.
13. Вокальчук Г. М. «Я – безразковості поет» (словотворчість Михайля Семенка) : монографія. Рівне : Перспектива. 2006. 201 с.
14. Вокальчук Г. М. Авторські неологізми і проблеми української лексикографії. *Актуальні проблеми сучасної філології. Мовознавчі студії* : зб. наук. праць Рівненського державного гуманітарного ун-ту. Вип. 12. Рівне. 2004. С. 81–88.
15. Вокальчук Г. М. Індивідуально-авторські адвербіальні новотвори в українській поезії ХХ століття. *Українське мовознавство*. 2003. Вип. 44. С. 29–38.
16. Вокальчук Г. М. Індивідуально-авторські юкстапозити в українській поезії ХХ століття. *Актуальні проблеми сучасної філології: Мовознавчі студії* : зб. наук. праць Рівненського державного гуманітарного університету. Вип. 10. Рівне. 2002. С. 102–109.
17. Вокальчук Г. М. М. Семенко «Я хочу кожний день все слів нових...» *Українська мова*. 2004. № 2. С. 92–100.
18. Вокальчук Г. М. Оказіональна номінація осіб в українській поезії 20–30-х рр. ХХ ст. : автореф. дис.... канд. філолог наук : 10.02.01. Київ, 1991. 21 с.
19. Вокальчук Г. М. Прикметникові новотвори в українському поетичному лексиконі ХХ ст. *Слов'янський вісник* : зб. наук. праць. Серія «Філологічні

- науки». Рівненський інститут слов'янознавства Київського славістичного університету. № 4. Рівне, 2003. С. 62–67.
20. Вокальчук Г. М. Семантика одиниць okazіонально-предметної номінації в українському поетичному словнику ХХ ст. *Семантика мови і тексту* : зб. статей VIII Міжнарод. конференції. Івано-Франківськ : Плай, 2003. С. 99–104.
 21. Герман В. В. Індивідуально-авторські неологізми (оказіоналізми) в сучасній поезії (60–90-і роки) : автореф. дис. ...канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 1999. 22 с.
 22. Горпинич В. О. Українська словотвірна дериватологія. Дніпропетровськ, 1998. 189 с.
 23. Грищенко А. П. Прикметник в українській мові. Київ : Наукова думка, 1978. 207 с.
 24. Єрмоленко С.Я. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів ; за ред. С. Я. Єрмоленко. Київ : Либідь, 2001. 224 с.
 25. Жижома О. О. Індивідуально-авторські новотвори в поетичному дискурсі 80–90-х рр. ХХ ст. : автореф. дис.. канд. філол. наук : 10.02.01. Донецьк, 2003. 24 с.
 26. Загнітко А. П. Теоретична граматика сучасної української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк, 2011. С. 504.
 27. Карпіловська Є. А. Неузуальне словотворення: правила «гри без правил». *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія «Філологія»*. 2005. Том 8. № 1. С. 106 – 117.
 28. Карпіловська Є. А. Приховані (згорнуті) та відкриті вибірні лексемні категорії. *Sprachliche Kategorien und die slawische Wortbildung» («Мовні категорії та слов'янське словотворення»)*. Hildesheim – Zürich – New York : Georg Olms Verlag, 2007. р. 45–59.

- 29.Карпіловська Є. А., Клименко Н. Ф., Кислюк Л. П., Інноваційні процеси в лексиконі та граматичному ладі сучасної української мови. Фундаментальні орієнтири науки (ФОН). Київ, 2005. С. 98–127.
- 30.Клименко Н. Ф. Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі : монографія. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2008. 336 с.
- 31.Клименко Н. Ф. Словотворча структура і семантика складних слів у сучасній українській мові. Київ : Наукова думка, 1984. 251 с.
- 32.Колоїз Ж. В. Українська okazіональна деривація. Київ, 2007. 310 с.
- 33.Коломієць М. П. Перифрази в сучасній українській літературній Дослідження з граматики і граматичної стилістики української мови. Дніпропетровськ : Вид-во Дніпропетр. ун-ту, 1984. С. 72–78.
- 34.Кочерган М. П. Загальне мовознавство. Київ : Академія, 1999. 88 с.
- 35.Мазурик Д. В. Українська неологічна традиція. Вісник Львівського університету. Серія «Філологічна». 2004. Вип. 34. Ч.І. С.219–225.
- 36.Мартинюк А. П. Словник основних термінів когнітивно-дискурсивної лінгвістики Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. 196 с.
- 37.Нелюба А. М. Сучасна ідеологія в дослідженні явищ словотвірної номінації. Вісник Харків. нац. ун-ту. Серія «Філологія». № 627.Вип. 40. Харків, 2004. С. 14–18.
- 38.Новікова Є. Б. Складні слова як особливе явище словотвірної системи сучасної української мови (на матеріалі складносудфіксальних ад'єктивів без інтерфікса). *Актуальні проблеми філології та перекладознавства* : зб. наук. праць. Вип 9. Хмельницький : ФОП Бідюк Є. І., 2015. С. 125–130.
39. Огієнко І. І. Історія української літературної мови. Київ : Либідь, 1995. 294 с.
- 40.Оліфіренко Л. В. Мовна естетика поезії В. Стуса : автореф. дис.... канд. філол. наук : 10.02.01. Донецьк : ДОН НУ, 2002. 19 с.

- 41.Пашко Л. В. Структурно-семантична та стилістична характеристика авторських неологізмів у творах О. Т. Гончара : автореф. дис. канд. філол. наук : 10.02.01. Харків, 1994. 23 с.
- 42.Полюжин Н. М. Функціональний і когнітивний аспекти англійського словотворення. Ужгород : Закарпаття, 1999. 240 с.
- 43.Пристайко Т. С. Про деякі термінологічні проблеми сучасної неології. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/vdpu/Movozn/2009_15/article/38.pdf
- 44.Проблеми й перспективи авторської лексикографії. «*Регіональний*» словник поетичних неолексем (*Рівненщина*) ; відп. ред. Г. М. Вокальчук. Вид. 2-е, випр. і доп. Острог : «Острозька академія», 2008. 192 с.
- 45.Пустовіт Л. О., Клименко Н. Ф. Оказіоналізм. Українська мова. Енциклопедія. Київ, 2007. С. 451–452.
- 46.Рудь О. М. Поетичне слововживання складних прикметників та дієприкметників : словник. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2001. 270 с.
- 47.Рудь О. М. Складні прикметники поетичної мови ХХ століття : монографія. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2020. 248 с.
- 48.Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія Полтава : Довкілля-К., 2011. 844 с.
- 49.Сербенська О. Інноваційні процеси у мові сучасних засобів масової інформації. Українська періодика: історія і сучасність. Львів, 2000. С. 232–235.
- 50.Стишов О. А. Українська лексика кінця ХХ століття (на матеріалі мови засобів масової інформації) : монографія. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2003. 388 с.
- 51.Сологуб Н. М. Мовний портрет Яра Славутича. Київ : Дніпро; Вінніпег: Українська Вільна Академія Наук, 1999. 152 с.

52. Сучасна українська літературна мова / за ред. А. П. Грищенка. Київ: Вища школа, 1997. 493 с.
53. Сучасна українська літературна мова : підручник / М. Я. Плющ та ін. 5-те вид. Київ : Вища школа, 2005. 430 с.
54. Турчак О. М. Поняття «оказіоналізм» у мовознавчій літературі та його мовленнєва реалізація в українських періодичних виданнях кінця ХХ століття. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля*. (Серія «Філологічні науки»). 2013. № 2 (6). С. 299–305.
55. Турчак О. М. Юкстапозитні типи як основа новотворів публіцистичного стилю (на матеріалі періодичних видань кінця ХХ століття) *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Харків. (Серія «Філологія»). 2016. Вип. 75. С. 32–35.
56. Українська мова: Енциклопедія / редкол. : Русанівський В. М., Тараненко О. О., Зяблюк М. П. та ін. 2-ге вид., випр. і доп. Київ, 2004.
57. Худолій А. О. Функціональні зміни у мові американської публіцистики кінця ХХ – початку ХХІ століття : монографія. Острог : Вид-во НаУОА, 2006. 384 с.
58. Шевельов Ю. Українська мова в першій половині двадцятого століття (1900–1941): Стан і статус . Чернівці : Рута, 1998. 208 с.
59. Юрченко Т. Г. Оказіоналізми у творчості Павла Загребельного: структурно-семантичний і стилістичний аспекти : дис. ... кандидата філол. наук : 10.02.01 Київ, 2003. 284 с.
60. Bussmann H. Routledge Dictionary of Language and Linguistics. Routledge Taylor&Francis Group, 2006. 1304 p.

Список першоджерел та їх умовні скорочення

61. **ПВольв1** – Вольвач П. Південний Схід. Львів : Вид-во «Кальварія», 2002. 188с.

- 62.**ПВольв2** – Вольвач П. Тривання подорожі. Літературно-критичний часопис Київська Русь. Книга 4 (XIII). Київ, 2007. 305 с.
- 63.**ПВольв3** – Вольвач П. Вірші на розі . Київ : Ярославів Вал, 2010. 64 с.
- 64.**ПВольв4** – Вольвач П. Хрещатик-плаза : роман. Київ : Український пріоритет, 2013. 288 с.
- 65.**ПВольв5** – Вольвач П. Судинна пошта: Поезії. Київ : Ярославів Вал, 2011. 96 с.
- 66.**ПВольв6** – Вольвач П. У Києві: Поезії. Київ : Український пріоритет, 2015. 280 с.
- 67.**ПВольв7** – Вольвач П. Сни неофіта : роман. Львів : Видавництво Старого Лева, 2017. 288 с.
- 68.**ПВольв8** – Вольвач П. 20+1, або Земля мертвих : коротка проза. Львів : Видавництво Старого Лева, 2021. 392 с.
- 69.**ПВольв9** – Вольвач П. Кляса : роман. Харків : Фоліо, 2010. 442 с.
70. **ПВольв10** – Вольвач П. «І маю я тільки згарище з присмаком батьківщини». URL: http://svitlytsia.crimea.ua/ks3_11.pdf

ДОДАТКИ

СЛОВНИК АВТОРСЬКИХ ЛЕКСИЧНИХ НОВОТВОРІВ

ПАВЛА ВОЛЬВАЧА

Містить 345 одиниць

Умовні скорочення і позначки, вживані у словнику

див. – дивись

дієприсл. – дієприслівник

дієсл. – дієслово

ж. р. – жіночий рід

ім. – іменник

прикм. – прикметник

присл. – прислівник

с. р. – середній рід

ч. р. – чоловічий рід

мн. – множина

/ - вказівка на кінець віршованого рядка

/.../ - пропуск тексту в ілюстрації

[] - коментар укладача

- вказівка на дату створення інновацій

~ - вказівка на приблизну дату створення інновацій

А

Абрикосово-акацієвий, прикм., *Любити ці горизонти абрикосово-акацієві.*
(ПВольв1:38 # ~ 2002)

Агіт-кавалькада, ім., ж.р., *На наступну зустріч в іншому містечку, куди ми переїхали з агіт-кавалькадою, я [Автор. – М.К.] не втрапив.* (ПВольв4:37 # 2013)

Амурно-вакхічний, прикм., *Вже не кажучи про письменницький будинок відпочинку, де в амурно-вакхічних пригодах посивів Пронь...* (ПВольв4:210 # 2013)

Арканоподібний, прикм., *...крутить арканоподібні танці.* (ПВольв3:17 # ~ 2010)

Атлетист-бармен, ім., ч.р., *...гомоніли люди й сьорбали своє пиво /.../ і все можливе, що громадилося рядами пляшок за лисніючим атлетистом-барменом.* (ПВольв4:147 # 2013)

Б

Баба-торговка, ім., ж.р., *Дозвільний молодий чоловік – повз бабів-торговок при квітах, що світлили з темноти, фасад бібліотеки темнів попереду -0 піднявся до таксофону.* (ПВольв7:120 # 2017)

Баба-завсідниця, ім., ж.р., *За густою зеленню і бетонним козирком над під'їздом Павлу в запилене вікно нікого не видно, але він шкірою відчуває, що внизу на лавці вже зібралися баби-завсідниці.* (ПВольв9:5 # 2010)

Безберетний, прикм., *... безберетний Василь поблискує смаглявим лобом.* (ПВольв4:52 # 2013)

Безмір-сенса, ім., ч.р., *Проте за беземоційністю поверхні дихала океанська глиб, ворочаючи безмірами-сенсами, іноді просто ошелешливими.* (ПВольв7:101 # 2017)

Білозубість, ім.,ж.р., *Щира білозубість відтінює фальш.* (ПВольв4:219 # 2013)

Білозубо, присл., *... білозубо посміхаючись, артист /.../ відкидає фалди фрака...* (ПВольв4:218 # 2013)

Білостіння, ім., с.р., *У тремтіння листа, в білостінні міста / що під вечір оранжево світять.* (ПВольв2:36 # ~ 2007)

Білохалатний, прикм., *За шинквасом раз у раз похрипує кавовий апарат, пускаючи струмені пари над голову білохалатної дівки* (ПВольв4:67 # 2013)

Блакосклонність, ім., ж.р., *Роздумуючи над несосвітенною президентською блакосклонністю.* (ПВольв4:87 # 2013)

Блукалець-літератор, ім., ч.р., *У статті мовилось і про шинель, і про роман, а ще про те, що з вошей, вигодуваних українськими блукальцями-літераторами, можна скласти надгробок Нобелівській премії.* (ПВольв7:46 # 2017)

Божеволинка, ім., ж.р., *Тільки одного цього замало. Потрібно ще щось. Якась божеволинка, розмах на щось велике.* (ПВольв9:398 # 2010)

Божодарник, ім., ч.р., *Скочок у своїх «Золотих воротах» називав [Андрія Івановича Кондратюка – М.К.] божодарником і упокорювачем рідного слова.* (ПВольв8:184 # 2021)

Боксер-супертяж, ім., ч.р., *Останній гість, чемпіон світу, боксер-супертяж ледь притиснувся...* (ПВольв4:12 # 2013)

Брат-хлібороб, ім., ч.р., *... ледь затинаючись [Богдан. – М.К.] ніцшеанствує до братів-хліборобів, яких не стало й сліду сім десятиріч тому* (ПВольв4:52 # 2013)

Бриживо, ім., с.р., *Ось затемнів навпроти сонця будинок побуту і бриживо дахів попід дамбою – попереду ще лисніючі бруки середмістя...* (ПВольв7:62 # 2017)

Брови-кілочки, ім., мн., *Мар'яна сипле словами, піднявши брови-кілочки над налитими соняшиною синню очима.* (ПВольв7:169 # 2017)

Бруки-мостові, ім., мн., *Видінь кіннота впала біла / на сизі бруки-мостові* (ПВольв3:27 # ~2010)

Бруски-зазубрини, ім., мн., *Дивлячись на вантажний міст і лівобережні бетонові бруски-зазубрини я іноді відчував пульсації вірша /.../. (ПВольв8:209 # 2021)*

Будяк-гетьманець, ім., ч.р., *Як ці горби. Як будяки-гетьманці, / що в полинах стоять і кажуть: «Зась!»* (ПВольв1:57 # ~2002)

Буйном'ясий, прикм., *Пашок не чухлий Єгор і не буйном'ясий Женья Островський, на котрого в наркології збігалися дивитися подивовані наркомищики...* (ПВольв9:269 # 2010)

Буквиця-образа, ім., ж.р., Людина, яка продукує якісь буквиці-образи, задивляється в себе ж. (ПВольв7:117 # 2017)

В

Ваговито-задумливий, прикм., Вони, літератори, вмонтовані в нову владу, якимось усі враз стали ваговито-задумливі. Прозираючи в замрячених далях тільки їм видиму ціль... (ПВольв8:298 # 2021)

Важелі-руки, ім., мн., У нього [Корнія. – М.К.] під два метри зросту й могутні важелі-руки, обтяжені кулаками. (ПВольв7:67 # 2017)

Вареник-вухо, ім., ч.р., Лисий череп, вареники-вуха в сивому пуху, загострені на кінчиках, як у веселих чортів з малюнків Базилевича до «Енеїди», усмішка. (ПВольв8:225 # 2021)

Вересневіти, дієсл., За вуглами німих епох / вересневіють кленні ноти (ПВольв3:15 # ~ 2010)

Вир-потік, ім., ч.р., ... розминався у людських вирах-потоках... (ПВольв4:257 # 2013)

Високолоб'я, ім., с.р., Звідкись якась мелодія / Звідкись, чомусь – Улян. / Очі. Високолоб'я. / Жовті летять поля (ПВольв 5:51# 2011)

Відрізати-прокарбувати, дієсл., ...Відрізав-прокарбував Ігор, досі памятаю той тон і вмить завислу напругу... (ПВольв8:265 # 2021)

Вікно-вітрина, ім., с.р., Через те, може, що офіс містився на першому поверсі, суцільне, на всю стіну вікно-вітрина виходило на скверик і російськомовний театр, а по закутках стелі жили сутінки (ПВольв4:27 # 2013)

Вільглий, прикм., Забиті «успіхів» гроби / І влади - непродихні входи. / Відкриті протяги доби / У вільглі вуличні свободи. (ПВольв6:108 # 2014)

Вінгранний, прикм., Вижовклий посріблений день лежить хитається / Йти мені так весело дець мене та ждуть / Там Поет вінгранний з Миколаєм в головах / І розмова кольору неба й тютюну... (ПВольв6:19 # 2014)

Віршеспроба, ім., ж.р., *Нічим Гнатюкова поезія не поступається, до прикладу, поезії Шаламова. Про солженіцинські віршеспроби годі й говорити.* (ПВольв8:118 # 2021)

Віршомазство, ім., с.р., *Його доля є героїчною трагедією, до якої зась ситому віршомазству, хай навіть і дуже вправному.* (ПВольв8:121 # 2021)

Вітер-акин, ім., ч.р., *І лисіючий вітер-акин / почина, як Абай Кананбаєв* (ПВольв1:87 # ~ 2002)

Вітер-подих-потік, ім., ч.р., *Ох, підшкірний струм добувати з них / Якщо з мертвих струн не утік, не зник / Позаплічний вітер-подих-потік / Наських нерозкручених галактик.* (ПВольв3:7 # ~ 2010)

Водій-оповідач, ім., ч.р., *Водій-оповідач лиш усміхнувся, сколихнув вією й знову зосередився на дорозі...* (ПВольв8:37 # 2021)

Вогонь-блукалець, ім., ч.р., *Надворі ніч та ще вогні-блукальці* (ПВольв 1:85 # ~ 2002)

Волоцюга-латинос, ім., ч.р., *Трохим ось басує про Подю, котрий /.../ підробляв /.../ з трьома волоцюгами-латиносами...* (ПВольв4:34 # 2013)

Вріз-вступ, ім., ч.р., *Із врізом-вступом, над яким темнів фотопрофіль Іллі, трохи подібного на Жана Рено, було все нормально.* (ПВольв8:51 # 2021)

Вусан-конезаводник, ім., ч.р., *Форкають коні, коли прибуває десь із-під Оріхова вусань-конезаводник, риплять сидла й попруги.* (ПВольв7:64 # 2017)

Вусань-одесит, ім., ч.р., *вусаня-одесита представили ще й онуком генерал-хорунжого...* (ПВольв 4:43 # 2013)

Г

Ганчір'яно-луб'яний, прикм., *Я [Автор. – М.К.] не дуже тямлюся в цих елементах гардеробу маленьких жінок, але добре розумію, що в порівнянні з більшістю ровесників, особливо на ганчір'яно-луб'яному тлі України підрадянської, те дитя справді має вигляд феї з казки.* (ПВольв8:275 # 2021)

Гачконосий, прикм., *І сидиш, гачконосий, як ребе, / А крізь гамір горить молода, / Трохи профілем схожа на тебе.* (ПВольв1:72 # ~ 2002)

Генерал-женераль, ім., ч.р., ...попередній прем'єр трохи подібний до президента Кеннеді, а той же генерал-женераль – той, звісно, Джеймс Бонд... (ПВольв4:10 # 2013)

Головорозломний, прикм., Щось кудись його наче б манить звідти, як і з дому. Завжди манило. Ще з душних шкільних класів, від дошок, змережаних головорозломними формулами, які, щоб побачити, треба було примружуватись... (ПВольв9:46 # 2010)

Голос-одкровення, ім., ч.р., На той час він [Лідер. – М.К.] відчувши, ніби пророк на горі Хіра, голос-одкровення про власну місію (ПВольв4:24 # 2013)

Голос-під'юджувач, ім., ч.р., «То його справа, – тут же оживає голос-під'юджувач, вічний Павлів опонент, – його /.../». (ПВольв9:245 # 2010)

Груди-відра, ім., Обмежимося кадром: розгойдані груди-відра б'ють сосками по носу головного героя... (ПВольв8:17 # 2021)

Губи-рурки, ім., мн., Розтягне губи-рурки і знову зімкне над роздвоєним підборіддям, до нового дотепу. (ПВольв7:57 # 2017)

Гул-гуркотіння, ім., ч.р., Станційні гули-гуркотіння / Крізь опівнічний габардин. (ПВольв3:25 # ~ 2002)

Гунявинка, ім., с.р., Спокійні рухи, протяжний, з гунявинкою голос. (ПВольв8:160 # 2021)

Д

Двір-мішок, ім., ч.р., Поруч сіріє кам'яниця з еркером і балкончиком, що викликають незмінне захоплення Дарини, і розвертається затогулистим входом двір-мішок (ПВольв7:251 # 2017)

Деревійно-полиновий, прикм., Кілька деревійно-полинових тебел, що зсохлись між сторінок, додають пахтіння лугу. (ПВольв8:143 # 2021)

Деренчати-поскрипувати, дієсл., Навіть зовні він став стариком, ... який невдоволено деренчав-поскрипував на ток-шоу. (ПВольв8:380 # 2021)

Дзвінкоголосець-червононосець, ім., ч.р., до речі оцей дзвінкоголосець-червононосець – наш з вами земляк. (ПВольв4:187 #2013)

Димноликій, прикм., *На підошвах черевиків я приніс вам Поле Дике, / Гуляй-Поле димнолике – звідки зник.* (ПВольв3:52 # ~ 2010)

Дискутант-опонент, ім., ч.р., *Павло подумки відходить убік від свого «я», поступаючись місцем одвічному дискутантові-опоненту, яким також є він сам.* (ПВольв7:238 # 2017)

Дихання-шептання, ім., с.р., *Гаряче дихання-шептання війнуло ззаду.* (ПВольв 4:231 # 2013)

Дівадла-театри, ім., ж.р., *Вже не говорячи про дівадла-театри, про котрі повідав Городенський* (ПВольв4:158 # 2013)

Дівка-українка, ім., ж.р., *Хіба не добре, що Пожинок не лишився в Канаді, де пропонували роботу на українському телеканалі ще й кількох дівок-українок на виданні?* (ПВольв4:34 # 2013)

Дівчатка-коректори, ім., мн., *Ніби якийсь із редакторів міг створити Улянів світ, дівчатка-коректори замість автора вдаряли пензлем, живописуючи сяйливі візії.* (ПВольв8:85 # 2021)

Дід-деповець, ім., ч.р., *Дід-деповець брав участь у вуличних боях на боці УНР* (ПВольв4:162 # 2013)

Дід-діяшпорянин, ім., ч.р., *Краще дід-діяшпорянин розповів би про довоєнне запорізьке життя.* (ПВольв7:223 # 2017)

Дідок-горбун, ім., ч.р., *Найчастіше сьорбає носом дідок-горбун...* (ПВольв4:206 # 2013)

Діткаючись, дієприсл., *Діткаючись полічених волось / Шепоче хтось (о ні, то не здалось...), / Що кров твоя не самотинна.* (ПВольв6:50 # 2014)

Довколавіршевий, прикм., *Тамбур потяга частіше від інших місць вводить в довколавіршевий стан* (ПВольв4:124 # 2013)

Доглибний, прикм., *Драч уже по смерті Загребельного факт плагіату пояснював у парадоксальний спосіб, мовлячки всьому виною феномен загребельнівської ерудиції, котра була обширна, доглибна, і domeжна...* (ПВольв8:196 # 2021)

Долоня-грабарка, ім., ж.р., Уявлялася обвисла рука Сазанського зі смішно підвернутою долонею і відстовбурченим мізинцем. Долоня-грабарка, блиснувши татуйованим сонцем, повільно розверталася і підносилася Вомбату перед очі. (ПВольв7:37 # 2017)

Домен-честь, ім., ж.р., Плинуть давні атмосфери, білки домен-честь по честі - / у новітні випадковості міські... (ПВольв6:129 # 2014)

Дообрійний, прикм., Я згадав, як у Яру Богдан, киваючи на дообрійну ріллю розповів про повстанців... (ПВольв4:44 # 2013)

Дріт-волосся, ім., ч.р., По боках ядра натикано трохи рідкого дроту-волосся... (ПВольв4:85 # 2013)

Душка-балакун, ім., ч.р., От не душею, як т о прийнято говорити й уявляти за сказаним такого собі душку-балакуна, що силе дотепами на всі випадки життя... (ПВольв8:148 # 2021)

Е

Ескаватор-черпаadlo, ім., ч.р., див.: Дівадла-театри

Ерудит-випивоха, ім., ч.р., ...в Запоріжжі розповідав молодший, схожий на Джона Леннона світковський брат, симпатичний ерудит-випивоха (ПВольв4:147 #2013)

Естет-істерик, ім., ч.р., Насамперед не сподобався головний герой, слизняк якийсь, егоцентричний естет-істерик, якого я [Автор. – М.К.] ототожнював із автором, що ім'я його деє уже зустрічав. (ПВольв8:364 # 2021)

Ж

Жаркомалиновий, прикм., Виріс цей клятий ніж із сигарети. З рухомої жаркомалинової цятки, що швидко пливла вздовж будинку в напрямку арки. (ПВольв9:102 # 2010)

Жест-паразит, ім., ч.р., Він [Богдан. – М.К.] знову просів у колінах, спонтанний жест-паразит, надто ж у моменти гніву... (ПВольв4:39 # 2013)

Жиганисько, ім., с.р., Той нічний жиганисько стояв від Павла через кілька столів, можна навіть банкою влучити, і стримано покинував, слухаючи якогось мужика в чорній шубі. (ПВольв9:107 # 2010)

Жовтень-імпресіоніст, ім., ч.р., *Знову мудрість старих передмість / І який там Ортега-і-Гассет! / Віє жовтень-імпресіоніст / Туманцем на посьолок, за насип.* (ПВольв1:70 # ~ 2002)

З

Забористіший, прикм., *Олесь кинув зо дві ще забористіші фрази.* (ПВольв8:81 # 2021)

Заблуклий, дієприкм., *На тьмявім небі міста силует. / Пливуть по чорнім дві заблуклі фари.* (ПВольв1:137 # ~ 2002)

Загогулистий, прикм., див.: **Двір-мішок.**

Задзуремілий, дієприкм., *Від вигуку пана Івана слухавка аж зadzуреміла.* (ПВольв8:124 # 2021)

Западина-складка, ім., ж.р., *Жулян брижить лоба дивлячись поверх диктофона, й западина-складка на щоці залягає ще більш черство.* (ПВольв4:50 # 2013)

Запиналко, ім., с.р., *Я тільки запиналко на балконі бачу, коли бува проїжджаю мимо, – всміхнулася вона [Донька. – М.К.]. Це як знак. Значить вдома. Значить живий.* (ПВольв8:186 # 2021)

Затявшися, дієприсл., *Ти годував ту мрію день за днем, / Затявшися ножем і третім півнем.* (ПВольв1:43 # ~ 2002)

Зашкопиртатися, дієсл., *Поки я прокручував у свідомості назву, трохи зашкопиртавшись на ній, Вася вдарив по струнах.* (ПВольв8:201 # 2021)

Збрикувати, дієсл., *Потім Іван Федорович Драч збрикував, просівши в колінах, ледь підкидав повітря долонями, тоді більше, більше, тінав спідничкою пательок, руки злітали як крила, він виписував ними вигадливі загогулини...* (ПВольв8:308 # 2021)

Звьозdochка-молоточок, ім., ж.р., ... орнаментальні звьозdochки-молоточки... (ПВольв4:243 # 2013)

Зелен-банківський, прикм., *У зелен-банківському листі / веселі піють солов'ї ...* (ПВольв5:9 # 2011)

Зелен-музика, ім., ж.р., *От і прийшов я з отруїних кутків / Світу, ліпленого з іншого тіста / Пуги, високу у кілька ковтків / Зелен-музику, терпку і троїсту.* (ПВольв1:139 # 2002)

Зелен-товщ, ім., ч.р., *Лежить волинська зелен-товщ / У гуцині...* (ПВольв 5:24 # 2011)

Зимно-блакитний, прикм., *Посмішка ще звично розтягує засмагле обличчя, але не торкається очей, зимно-блакитних, як завжди.* (ПВольв4:283 # 2013)

Зідертий, дієприкм., *Там є трохи тепла / При стіні / Де зідерта шпалера.* (ПВольв 1:153 # ~ 2002)

Златокудри, ім., мн., *Прикинй: будеш стояти на вході – вес такий добрий, молодєц, волоси масляни, златокудри.* (ПВольв7:29 # 2017)

Злість-тоска, ім., ж.р., *У вирізі очей стоїть / картина світу колихка / над тулубом, де струми грішні/ і хай зима, хай суму нить / нехай між митей злість-тоскат/ а вже без нього не тка / доба – мов палець з кулака / візьміть обріжте* (ПВольв6:267 # 2014)

Зміятися, дієсл., *Коні зміяться, злі / у квітках подушки / і блищать шаблі, / як осінні стежки.* (ПВольв1:155 # ~ 2002)

Знайомець-троєщинець, ім., ч.р., *Убивають небезпечних. ... Або як п'ятьох молодих політологів, серед них і мій знайомець-троєщинець Сашко Маслак, які верталися із конференції в Польщі і на їхню автівку вискочив із ранкового туману якийсь каміон під Рівним.* (ПВольв8:74 # 2021)

Знічено-вражений, прикм., *...Улян знічено-вражений, але й для порядку ніби трохи і невдоволений, ставить автографа...* (ПВольв8:100 # 2021)

Золотаво-смолистий, прикм., *Щоби вечір тремтів і хитався / Золотаво-смолистим кущем.* (ПВольв1:53 # ~ 2002)

Золотодзвінний, прикм., *...Ніби усіх пізнає «Це – ви-и-и...» – / Золотодзвінний гул.* (ПВольв3:54 # ~ 2010)

Зуби-перли, ім., мн., *Із фуршетного вихору витикаються профіль депутата Хмари, тонкі губи знаного економіста, разки білосніжних заслужених*

артистичних зубів-перлів над пишним, таким же заслуженим бюстом, ще чийсь упізнані риси. (ПВольв8:300 # 2021)

І

Іксовидний, прикм., *Розкидаючи іксовидні ніжки в чорних розклешених брюках...* (ПВольв4:123 # 2013)

К

Калантировський, прикм., *Уся річ була в картярському боргу Цигана, через який калантировський Аркаша і об'явився на «посьолку».* (ПВольв8:18 # 2021)

Камегність, ім., ж.р., *А ваш, Юльо, львівський – це якась камегність, це витонченість, вишуканість...* (ПВольв4:178 # 2013)

Картинно-суворий, прикм., */.../ дивлячись кудись, в тільки йому видиму точку, знову озивається картинно-суворий Степанович.* (ПВольв9:183 # 2010)

Капітан-кацап, ім., ч.р., *І той капітан-кацап, і мій батько, його сослуживець...* (ПВольв4:36 # 2013)

Катанки-передози, ім., мн, *долі в міській траві – / стріляні й ножові / катанки-передози / всі тепер неживі* (ПВольв6:47 # 2014)

Кашкет-«аеродром», ім., ч.р., *Якби до темного «полумиска» приладнати козинок кашкета-«аеродрому» або насунути капелюха. Цілком би зійшов Ілля за грузина.* (ПВольв8:39 # 2021)

Квильтіти, дієсл., *І навіть вірші шкрябайте безсилі / та вже не квильте, що її [Порохні. – М.К.] нема.* (ПВольв1:102 # ~ 2002)

Квильтіти-проквіляти, дієсл., *Та й кого вони можуть привабити – несучасні, обтріпані, всі як на підбір якісь нещасненькі, що квильтять-проквіляють про поразки, про побиття, про кістки і про смерть /.../* (ПВольв9:375 # 2010)

Кептен-муж, ім., ч.р., *Та кептен-муж, та тесть-професорок / Такі невинні і невинні зміни...* (ПВольв3:38 # ~ 2010)

Кивок-відповідь, ім., ч.р., Він [Іван Федорович Драч. – М.К.] поволі пропливав за рамами вікна, а я [Автор. – М.К.], випроставшись після кивка-відповіді, ще якусь хвилю вдивлявся у спорожнілу вулицю. (ПВольв8:296 # 2021)

Кисень-сон, ім., ч.р., Кут зору звичний. Не такий щоб аж: / Автобус. Тиск. Бретелька. Татуаж. / Переблиск бань у вранішній пейзаж. / Та свисти трас. А все – одним масивом – / У кисні-сні, накинута на сніво. (ПВольв6:232 # 2014)

Кілочки-брови, ім., ч.р., ... трохимівський лоб застигає, випустивши кілочки-брови за скельця окулярів. (ПВольв4:106 # 2013)

Клофільнути, дієсл., Зазівався, дівочки мене клофільнули. А всього кружку пива випив... (ПВольв4:51 # 2013)

Колега-доброзичливець, ім., ч.р., Може хтось із колег-доброзичливців постарався, та й по всьому. (ПВольв4:8 # 2013)

Колега-письмак, ім., ч.р., ...Крізь смиренний голос і лагідну міну, ні-ні, та й проступав характер. Особливо в ставленні до благополучних колег-письмаків... (ПВольв8:184 # 2021)

Колега-сусід, ім., ч.р., Трохимович стверджує, що колір Орестового обличчя є найкращим індикатором рівня успішності колег-сусідів. (ПВольв4:21 # 2013)

Колярний, прикм., Дуже ви зараз колярні, молода паросль. Усе вам би на старших насакувати, усе вистрибувати, як ото Сірко з пасльону. А само ж ремесла не знає. (ПВольв7:193 # 2017)

Контражурно, присл., Господар розповідав, оживлюючи події, старечий пушок жовтів на тімені, контражурно підсвічений лампою кухонної витяжки... (ПВольв8:351 # 2021)

Кончеозерний, прикм., Якогось року божодарника навіть допустили до номінування на Шевченківську премію – кончеозерні муміфіковані класики трохи гралися в демократію. Премії звісно не дали... (ПВольв8:184 # 2021)

Корінь-змія, ім., ч.р., П'ять років тому моя сумка опустилася на підлогу квартири в домі на Чоколівці, між тінистих косогорів, переповитих утоптаними до блиску стежками й коренями-зміями. (ПВольв4:21 # 2013)

Котик-спецназівець, ім., ч.р., *Убивають небезпечних. Як Чорновола. Як Героя Радянського Союзу Ярослава Горошка, «батька» українських морських котиків-спецназівців, який у тридцять шість загинув, втопившись (!)...* (ПВольв8:74 # 2021)

Красень-естет, ім., ч.р., *Столичного молодика-естета національні проблеми цікавили не вельми. Потім красень-естет зник.* (ПВольв8:42 # 2021)

Крастися-прямувати, дієсл., *Постать теж; кудись крадетьсяся-прямує, нріби поставлений на попа опецькуватий котик чи якийсь жнот, полохливо просідаючи в колінах.* (ПВольв8:183 # 2021)

Кривокаблучитися, дієсл., *Джинси були темні, але теж в патьоках. Якісь шкарбани кривокаблучилися, джинсам до пари.* (ПВольв8:265 # 2021)

Крик-згук, ім., ч.р., *Крики-згуки, тралі-валі, / Стереоефект.* (ПВольв3:61 # ~ 2010)

Крила-винищувачі, ім., мн., *Луни гулу підземного чуються чи / крила янгольські, крила-винищувачі / шурхотять об зірки і знамена.* (ПВольв6:263 # 2014)

Крилато-корінно, присл., *Мойй душі тут крилато-корінно, мені тут первісно, духовно й душевно.* (ПВольв8:154 # 2021)

Критик-святоша, ім., ч.р., *Тут я [Автор. – М.К.] хочу зробити відступ. І таки запитально кивнути вбік критиків-святош, усіх укупі, що ставили Улянові на карб «циеїзм», «безпросвітність», «відсутність віри».* (ПВольв8:91 # 2021)

Круглоскельцевий, прикм., *До того ж над його робочим столом висить фото, й він [Артем Трохимович. – М.К.] там тонкий, як і в житті круглоголовий, круглоскельцевий і неголений.* (ПВольв4:13 # 2013)

Крук-буква, ім., ч.р., *Наливаю і п'ю. із собою / З отим, що в середині. / Що я можу сказати / Пообметений круками-буквами?* (ПВольв3:47 # ~ 2010)

Куб-стійка, ім., ч.р., *Дев'ять сходинок із двома гранітними кубами-стійками по боках...* (ПВольв4:113 # 2013)

Кукургузиння, ім., с.р., *Мигтять версти, поблискує кукургузиння й колії на переїздах.* (ПВольв8:159 # 2021)

Кумонька-товарка, ім., ж.р. *Точать ляси кумоньки-товарки.* (ПВольв1:108 # ~ 2002)

Куцочолий, прикм., *А навкруги – куцочолі квартали.* (ПВольв1:20 # ~ 2002)

Л

Ламлеться, дієсл., *Промінь сонця ламлеться на гранях / З гранчака повільно пада крапля...* (ПВольв6:7 # 2014)

Левиність, ім., ж.р., *Що значать ці кольори і звуки? / Левиність гір? І град. І гра...* (ПВольв5:14 # 2011)

Лілово-карий, прикм., *А в пільмі лілово-карий / Де не той, і де не та...* (ПВольв5:10 # 2011)

Люди-домовини, ім., мн., *Все знайомо... Невідомо... / В сонці і – наполовини – / в тінях мліють труни-доми, / ходять люди-домовини...* (ПВольв5:31 # 2011)

Люди-обмилки, ім., мн., *Так завелось й поки що ведеться: наші найкращі звично відтіснені в затінь, на маргінес, а перед очима загалу порскають люди-обмилки, які в будь-який час на виду й на горі.* (ПВольв8:129 # 2021)

Люмпен-естет, ім., ч.р., *Обпіки гортань пекучою рідиною, люмпен-естет похапцем жує помідор, тамуючи судому, що зводить його від щелеп до шлунку.* (ПВольв9:61 # 2010)

Лясень-трясень, ім., ч.р., *Ну, ляснем-тряснем, попав він мені, булка з маслом, як і положено - за дві каті.* (ПВольв9:180 # 2010)

М

Малопритямний, прикм., *Розворот в інший бік, і малопритямне око косує з-під вислої навислої брови, а ніс раптом стає по-качинову ввігнутий.* (ПВольв8:79 # 2021)

Маргаринно, присл., *Під вечір стягуються до хат, до сервантів і «стєнок», до сковорід і маргарину, і вікна крізь білясті гардини світяться маргаринно в ніч, а пізніше, коли зовсім споночіє, мерехтять мертвотною блакиттю від ввімкнутих телевізорів.* (ПВольв9:11 # 2010)

Марення-гало, ім., с.р., *Згустилося. Ускладнюється тло. / Відчуження перекипають гущі. / Сповзають давні марення-гало, / Й буття – одна по одній – шкаралуці.* (ПВольв6:214 # 2014)

Мариво-хотіння, ім., с.р., *«Пустимій...» – в позамежну глиб / шептати в мариві-хотінні, / й брести – самі собі єгипт – / по власній темряві судинній.* (ПВольв6:57 # 2014)

Мармуроволика, ім., ж. р., субст., *...Прихилившись шкіряним плечем до стіни, на мене вдивлялась мармуроволика.* (ПВольв4:59 # 2013)

Мартенний, прикм., – *річка оно, – нібито щос згадавши, дихнуло з іного берега / мартенне місто / поначіплявши як запанілі негри / золотих ланцюгів / позверх одежі* (ПВольв6:83 # 2014)

Масношкірий, прикм., *Пашок тоді багато запам'ятав із книжки. Зустрівши в туалеті масношкірого негра-кубинця, він казав йому «орінар» – «мочитися», і той сміявся, щасливий, мало що не повискував.* (ПВольв9:193 # 2010)

Матрос-здоровань, ім., ч.р., *Балуєву Пащок цих рядків не цитував, як промовчав і про обперезаного кулеметними стрічками матроса-здорованя, який найбільше вривався в пам'ять.* (ПВольв7:45 # 2017)

Махатма-хмара, ім., ж.р., *Махатмі-хмарі йдеться на Почаїв, / Шулічина пливе по полю тінь. / Ія між україн, між тих, зачаєних, / Із грушею над балкою, де кінь.* (ПВольв6:167 # 2014)

Мертвотно-блідий, прикм., *Вінграновський лежав мертвотно-блідий. Очі йому вже закрили.* (ПВольв8:162 # 2021)

Миготливо-нервово, присл., *Нині все на поверхні, миготливо-нервово. Варто струснути головою і все минеться.* (ПВольв4:120 # 2013)

Мільйонногорлий, прикм., *...наче всохли тайні гирла / що жили хоч напів... / наче смерть мільйонногорла / позривалася з цепів.* (ПВольв6:255 # 2014)

Місяць-недобір, ім., ч.р., *Хворий місяць-недобір часникове срібло ронить, жовтим вежам обережно шевелюри жовті робить.* (ПВольв7:123 # 2017)

Молодик-естет, ім., ч.р., *Столичного молодика-естета національні проблеми цікавили не вельми.* (ПВольв8:42 # 2021)

М'ясоутворення, ім., с.р., *Суспільство м'ясоутворень зі срамотними отворами для справляння природніх потреб.* (ПВольв4:115 # 2013)

Н

Награно-грізно, присл., *Геній награно-грізно прогув...* (ПВольв4:35 # 2013)

Награно-сторожно, присл., - *А що це ти сьогодні такий добрий? – награно-сторожно спитав Драч, і придивившись до мене [Автора. – М.К.], всміхнувся, широко, як сільський дядько.* (ПВольв8:309 # 2021)

Напіввилущений, дієприкм., *Тополі / напіввилущений качан / коливається* (ПВольв1:155 # 2002)

Напівмаргінал-напівкримінал, ім., ч.р., *Тривав він [Життєвий період. – М.К.] десь від запорізьких часів, коли напівмаргінал-напівкримінал, вантажник із магазину «Автозапчастини» таки довідкрив у собі поета.* (ПВольв8:277 # 2021)

Напівсніння, ім., с.р., *Зацвіта напівсніння / пари довгих вигадливих ніг* (ПВольв1:163 # ~ 2002)

Напозверх, присл., ...*може й саму мову, якою це говорилося і яка лишилася в мені, прикрившись іншим мовним плином – напозверх?* (ПВольв8:18 # 2021)

Нахаба-неофіт, ім., с.р., *Решту нехаба-неофіт сприймав зовсім скептично.* (ПВольв7:86 # 2017)

Наці-комуніст, ім., ч.р., *«Поклади мені долярів двіста / Зарплатні – і більше б ніц не хтів...» / (Пильне вухо наці-комуніста / Анархіста ловить іскра слів.* (ПВольв6:7 # 2014)

Націонал-кримінал, ім., ч.р., ... *проходячи повз яке [Казино «Габрієлла». – М.К.] я іноді уявляв так і не побаченого націонал-кримінала.* (ПВольв4:41 # 2013)

Незагратований, прикм., *Уявляв і себе. Не в гостях, а в темній робі і в претензії до незагратованого світу.* (ПВольв9:234 # 2010)

Незникомий, прикм., *Та іще прапори незникомі / не зроблені на трудовні.* (ПВольв1:32 # ~ 2002)

Невлавреатство, ім., с.р., Невлавреатство чи, здається, навіть *неномінування* стало для нього ударом. (ПВольв8:59 # 2021)

Недбалинка, ім., ж.р., Павло намагався звучати з веселою недбалинкою. (ПВольв7:175 # 2017)

Неномінування, ім., с.р., див.: **Нелавреатство**.

Непитущо-хмільний, прикм., Кортіло відкрити психічні центри і грам на скількись там вступити у резонанс, але я в той час дотримувався безалкогольного способу життя. Так і поїхав до Запоріжжя непитущо-хмільним. (ПВольв8:43 # 2021)

Непроглядь, ім., ж.р., Небо квітневі викреслюють птиці / стиха на лиця ляга непроглядь... (ПВольв5:8 #2011)

Непродихність, ім., ж.р., Ні імперій уже нічого так порожнеча / непродихність начальства, така ж сама. (ПВольв2:38 # ~ 2007)

Ніс-дзьоб, ім., ч.р., Точений ніс-дзьоб націлився на мене. (ПВольв8:39 # 2021)

Ніс-дуля, ім., ...З притиском повторює до Москаля Лавро, й поправивши окуляри на носі-дулі, вертається до паперів... (ПВольв7:194 # 2017)

Ніцшеанствувати, дієсл., ... насторбичивши вуса [Богдан. – М.К.] ледь затинаячись /.../ ніцшеанствує гаслами. (ПВольв4:36 # 2013)

Ніщоти, ім., мн, ... Та шепчуть «Слава Україні...» / За що їй слава? Океан / Ніщоти й безуму і тільки. (ПВольв1:135 # ~ 2002)

Новачок-фрілансер, ім., ч.р., Нечасті матеріали нам, кільком новачкам-фрілансерам, доводилось писати трохи не на коліні. (ПВольв4:25 # 2013)

Нудьготище, ім., с.р., Можна ще вдивлятися у власне відображення між старомодних, з фіолетовим відпливом і золотим обідком на вінцям, келихів, водячи пальцем по запиленій поліровці серванта. Нудьготище. (ПВольв9:7 # 2010)

О

Обабережжя, ім., с.р., Отож кружляння обабережжям... / Пусте мережу. Аякже. Слово... (ПВольв 3:33 # ~ 2010)

Обезшаблений, прикм., *І підступає незабутність / До обезшаблених долонь* (ПВольв1:125 # 2002)

Облавреачений, прикм., *Мандрівником-попутником уявлявся хтозна-скільки відомий облавреачений автор.* (ПВольв8:192 # 2021)

Общаківий, прикм., *Гай-гай / задимів час котловий, / общаківий простір епохи.* (ПВольв2:38 # ~ 2007)

Одночасся, ім., с.р., ... *принади перестали існувати в одночасся.* (ПВольв4:144 # 2013)

Олієчерпій, ім., ч.р., *На кльошованих брюках Анатолія Григоровича, випнутих гострими коліньми, темніють олійні плями, проте олієчерпій на них не зважає.* (ПВольв7:141 # 2017)

Оскілілий, прикм., *І вгадай / : ув оскілілій блакиті – / Порожнеча, чи бунт, чи розбій...* (ПВольв3:13 # ~ 2010)

Осклизаючись, дієприсл., *Осклизаючись по зрушеній землі, я [Автор. – М.К.] видерся на горб, щоб був кращий зв'язок.* (ПВольв8:225 # 2021)

Осклизлий, прикм., *І знову з'являється осклизла, ніби лакована, плоть.* (ПВольв7:122 # 2017)

Очиці-намістинки, ім., мн., ...*добродушний бурундучок із допитливими очицями-намістинками...* (ПВольв4:156 # 2013)

Очі-бризки, ім., мн., *Щось вона, лагідна сучка, мабуть, розгледіла своїми фіолетовими очима-бризками...* (ПВольв8:18 # 2021)

Очі-миші, ім., мн., *Після вечора київський поет Павличко, невисокий мужчина з меткими, як у Хом'яка, очима-мишами, ставив автограф Пашкові на «Кобзар»* (ПВольв9:291 # 2010)

Очі-свердельця, ім., ж.р., *Публіцист обертав очима-свердельцями з-під навислого, як балкон, лоба.* (ПВольв4:190 # 2013)

Очі-сливи, ім., ж.р., *Темперамент гув нафтовим голосом /.../ і обертав білками очей-слив.* (ПВольв4:153 # 2013)

Очуднитися, дієсл., *Та якби він дався чути, світ би трохи очуднився.* (ПВольв8:11 # 2021)

П

Пальці-тризуби, ім., мн., *З Єгором, правда, вони були колись на пішому проходів, йшли колоною по дамбі, а проїжджі машини сигналили колоні, дехто навіть виставляв з машин розчепірені пальці-тризуби.* (ПВольв9:339 # 2010)

Пан-Біг, ім., ч.р., ... *Ну, а, може – zostались? Сховались за ріг? / Невідомо. Незвідано. Тільки пан-Біг / Пам'ятаючи все, пам'ятаючи всіх, / Визначає ходу твоїх злодійських ніг....* (ПВольв6:28 # 2014)

Пасмо-крило, ім., с.р., *Зі втягнутої в плечі сивої голови вибивалося вигинисте пасмо-крило.* (ПВольв8:188 # 2021)

Пацаватий, прикм., *Ну й пацаватий отой ваш приятель.... Ну й пацаватий... Ви його більше в нашу компанію не кличте.* (ПВольв8:156 # 2021)

Перекнокати, дієсл., *Щоб омізкувати і перекнокати – / що ж воно таке ото було* (ПВольв1:83 # ~ 2002)

Перепади-східці, ім., мн., *Будинки перепадами-східцями за мить попливуть знову.* (ПВольв7:240 # 2017)

Перечуленість, ім., ж.р., *Такі люди, мабуть, шукають у Стусові себе. Якихось калин-україн, перечуленості, душі, про яку так люблять розводитися.* (ПВольв7:203 # 2017)

Персонаж-оригінал, ім., ч.р., *Ніколи б не подумав, що за цим простеньким обличчям, ніс картоплиною, густі брови над маслянистими очима-сливами, криється такий персонаж-оригінал.* (ПВольв9:219 # 2010)

Півмісяць-півкульбаба, ім., *Півмісяць-півкульбаба біліє в небі.* (ПВольв7:119 # 2017)

Підпахвина, ім., ж.р., ... *А за дошками різнобіжучих заборів / вигріваються підпахвини людського життя.* (ПВольв2:34 # ~ 2007)

Підпільномасний, прикм., *Пружиніна тепер Пашок бачить рідко. Кажуть видав збірку карикатур. /.../ Такий собі підпільномасний дотепник Пружинін. Пашку в його роботах подобається переважно лише техніка.* (ПВольв9:270 # 2010)

Плотяно, присл., *Плотяно*, віщо точиться з клена / літа дві тищі... фарба зелена. (ПВольв5:38 # 2013)

Пляж-старець, ім., ч.р., *Трохи далі – стихлі феєрії / Літніх стегон і пляжі-старці*. (ПВольв1:97 # ~ 2002)

Повицвісти, дієсл., *Повицвіли* всі «може» і «якби». (ПВольв1:14 # ~ 2002)

Повтори-«вторяки», ім., мн., ... *квола новинка може бути хіба що в першій подачі, все решта – повтори-«вторячи*... (ПВольв4:99 # 2013)

Погляд-враження, ім., ч.р., *Усе складається з переважно перших поглядів-вражень або ще й до них, підсвідомо*. (ПВольв8:54 # 2021)

Погляд-заштрик, ім., ч.р., ... *кидаючи погляди-заштрики на підлеглих*. (ПВольв4:229 # 2013)

Погляд-нить, ім., ч.р., *А я стрепехався на тих незліченних поглядах-нитях*. (ПВольв4:273 # 2013)

Поет-ексцентрик, ім., ч.р., *Коли ось тільки він знову з'явиться, той загадковий поет-ексцентрик, і що для цього має статися?* (ПВольв8:67 # 2021)

Поет-каратист, ім., ч.р., *Саме так працював той поет-каратист, він влітку сторожував сади в Молдавії, а взимку сидів в найкращому готелі Ялти, дивився в туманне море, пропахле ставридою, і писав вірші*. (ПВольв9:18 # 2010)

Позапличний, прикм., див.: **Вітер-подих-потік**

Політемігрант-звіадист, ім., ч.р., *Можу сказати одне: мусив з'явитися грузин, політемігрант-звіадист, щоб нагадати українцям про їхнього великого поета, вказати пальцем*. (ПВольв8:160 # 2021)

Помоховілість, ім., ж.р., *З одного боку – дія шпорна помоховілість*... (ПВольв4:226 # 2013)

Понадчасся, ім., с.р., *Понадчасся. Журитись про що? / Колій жмуток. Проміння пучок. / Звинних рейок бічні відголоски - / Волосинки золотоволоски*. (ПВольв6:209 # 2014)

Пообвикнути, дієсл., *Якщо ж притертися й пообвикнути та знати правильні місця, такі, як гриль, жити можна й тут.* (ПВольв9:24 # 2010)

Пооточений, прикм., *Пооточений відблисками імен, / Доторкаючись до незримой грані, / Все повторюю переплетіння вен, / Струмування доль, мову півіснування.* (ПВольв6:237 # 2014)

Порожнеча-пустота, ім., ж.р., *Не є. Немає. Не забувається / У порожнечі-пустоті . / Та раптом подих забувається / І майже можна по воді.* (ПВольв6:163 # 2014)

Поросячість, ім., с.р., *І дріботить на ратичках бадьорих / Рожева поросячість «таворка».* (ПВольв1:142 # ~ 2002)

Пост-перестроєчний, прикм., *Зимний пост-перестроєчний простір / Закрути в нетверезих прочан.* (ПВольв1:96 # ~ 2002)

Пощезання, ім., с.р., */.../ з хворобливою якоюсь насолодою й жахом Пашок шукав і віднаходив ознаки невідворотного проминання і пощезання всього, у цьому світі суцього.* (ПВольв9:294 # 2010)

Пракревний, прикм., *Минулих Вусть, Порхвирів і Лукій / Пракревний світ в солом'янім ряхтінні.* (ПВольв1:34 # ~ 2002)

Практик-самородок, ім., ч.р., *... чому не стали поряд низькорослого практика-самородка.* (ПВольв4:39 # 2013)

Приосанюється, дієсл., *Трохим приосанюється, з моєю появою глядачів стало більше.* (ПВольв4:106 # 2013)

Пристрасно-гітарний, прикм., *І ти вже – як не ти, ти зवेशся – Ізабель / В повітрі цім, що пристрасно-гітарне.* (ПВольв1:141 # ~ 2002)

Притворно-скрушно, присл., *«Альма-матер», - притворно-скрушно зітхав іноді Батурич, проходячи повз норовистий технікум.* (ПВольв9:295 # 2010)

Провідчувано, присл., *Це суб'єктивно-абстрактно, звісно, але провідчувано.* (ПВольв8:301 # 2021)

Прожилка-колія, ім., ж.р., *І підсинена прожилка-колія / В темноті, що настояна відьмами.* (ПВольв1:163 # ~ 2002)

Промінь-нить, ім., ч.р.? *Все одно життя тривало, в'яжучи до себе міриадами інших променів-нитей.* (ПВольв8:21 # 2021)

Проривно-грізний, прикм., *І вже доба –пощо нам той майдан - / вкипа в кисні проривно-грізних музик...* (ПВольв6:30 # 2014)

Просмердлий, прикм., *І уже назавжди з просмердлого світу ти виріс.* (ПВольв1:144 # ~ 2002)

Просонцений, прикм., *Але й тоді розумів, що це щастя: їхати, слухати, говорити, з усіх вікон всотувати просонцений пилок миттєвостей.* (ПВольв8:157 # 2021)

Простір-час, ім., ч.р., *Спільний час. Усім. Доконче так. / Всім єдино – простір-час...* (ПВольв3:8 # ~ 2010)

Протез-колодка, ім., ж.р., *...Якщо був у хорошому гуморі, відстібав протез-колодку і кидав у город...* (ПВольв8:16 # 2021)

Пружноший, прикм., *І червоне вино пружношиє...* (ПВольв2:36 # ~ 2007)

Пруг-мотузка, ім., ж.р., *Стоголося німі ходять кручами, нріби сновиди : / Небезпечні звязки – невидимі пруги-мотузки.* (ПВольв6:86 # 2014)

Р

Рань-позолоть, ім., ж.р., *У щілинах часу – рань-позолоть, куці тіні біжать услід.* (ПВольв3:7 # ~ 2010)

Режисер-невдаха, ім., ч.р., *... А його [Сашка Городинського. – М.К.] екскіянина, емігранта, театрального режисера-невдаху...* (ПВольв4:40 # 2013)

Робітфаківець-відмінник, ім., ч.р., *Павло Архипович [Загребельний. – М.К.] ... зі старанністю вчорашнього робітфаківця-відмінника наводить цитати, цифри, дати, а ще сипле згадками про видатних людей...* (ПВольв8:193 # 2021)

Робот-заробітчанин, ім., ч.р., *... Як не скуришся з тамтешніми роботами-заробітчанинами...* (ПВольв4:46 # 2013)

Рожевогранітний, прикм., *Білий дім насправді сірий, рожевогранітним цоколем утиснутий у площу.* (ПВольв7:13 # 2017)

Роздовбай-пересмішник, ім., ч.р., *Натяки з минулого він підхоплював з пів слова і пам'ятав навіть вислів, який з часів нашої молодості пам'ятало*

небагато, а вже сотні разів його смачно повторювали хіба двоє роздовбаїв-пересмішників... (ПВольв8:34 # 2021)

Розкутурхати, дієсл., *Річ навіть не в лімонівському письмі, що розкутурхало мене до трему в кінцівках.* (ПВольв8:365 # 2021)

Розмова-суперечка, ім., ж.р., *В реалі такі розмови, й багато інших розмов-суперечок завершувалися сопінням...* (ПВольв4:40 # 2013)

Руки-крила, ім., мн., ... *То була грона гніву або, скажімо, обриси майбутньої України, що вже починала жевріти крізь завитки туману, який чи то розганявся руками-крилами, чи то згущувався...* (ПВольв8:308 # 2021)

Русак-просвітянин, ім., ч.р., *На згадку від зустрічі лишився дарчий надпис Драча на збірці «Вогонь з попелу», з якою я до нього наважився підійти, і два чорно-білих фото, подарованих рідкісним дідом Іваном, русаком-просвітником, де зафіксовано якраз момент підписання.* (ПВольв8:300 # 2021)

Ряхтіння, ім., с.р., див.: **Пракревний**

С

Світ-облавок, ім.,ч.р., *Сорок літ тече життя дощами з ринв. / Осяйною Бессарабкою сія / Світ-облавок* (ПВольв3:58 # ~ 2010)

Синіти-рости, дієсл., *А що таке: росте дзвінниця з кручі. / Шевченко з квітня синіє-росте.* (ПВольв6:99 # 2014)

Синь-слюди, ім., *Крихта звізди серед синь-слюди / Над повечірніх висоток башти. / Це – назавжди. Кому б тут не впасти. / Хто б не снував тут сюди-туди.* (ПВольв6:79 # 2014)

Синьо-смугасти, прикм., *Раніше емблемою корпорації був синьо-смугасти дзвін...* (ПВольв4:11 # 2013)

Синьотабунний, прикм., *Отак синьотабунний часоплин / Ярами з глин, дощами із краплин /Пройшов і став. Тепер твоя година* (ПВольв6:50 # 2014)

Синява-пільма, ім., ж.р., *З синяви-пільми зачорнів Дніпро, ворухнувся розсип вогнів.* (ПВольв8:25 # 2021)

Сиром'ясість, ім., ж.р., *Та більше сонця, та розкішні фарби, / Та трохи нудить сиром'ясість брянська* (ПВольв1:160 # ~ 2002)

Сірокопісний, прикм., *І хай нам віри десь не йме / сірокопісна Слабуга, – / Кохана! Так! Дороги звинні.* (ПВольв3:20 # ~ 2010)

Сірокостюмний, прикм., *Ліворуч від нас, сидить сірокостюмний, приятний Михайло Гукай.* (ПВольв4:68 # 2013)

Сіроликий, прикм., ... *надто ж той сіроликий тип – суміш передсмертного Гени Ніколаєвського з Мікі Рурком* (ПВольв4:132 # 2013); *Сіроликий вилицюватий тип.* (ПВольв4:15 # 2013)

Сірома-голота, ім., ж.р., *Покладів багато, ребелів і безробітної сіроми-голоти...* (ПВольв4:196 # 2013)

Сіроножів'я, ім., с.р., *Там тонкокнижжя і сіроножів'я / У двох маслин питають закурить* (ПВольв5:83 # 2011)

Сірооччя, ім., с.р., *Осіннє степне сірооччя* (ПВольв1:156 # ~ 2002)

Сіропіджачний, прикм., ... *сіропіджачне Стримбове плече зникло з перед очей.* (ПВольв4:140 # 2013)

Січовик-сірожупанник, ім., ч.р., ... *гули бійці з Гуляйполя або січовики-сірожупанники, совгали гранчаками, шаблі стукали об підлогу.* (ПВольв7:48 # 2017)

Скоромовка-стук, ім., ж.р., *Та ще трамвай останній, що гуркоче / В депо. Підборів скоромовка-стук.* (ПВольв1:137 # ~ 2002)

Слово-штамп, ім., с.р.?, *«Негаразди» – розхоже слово-штамп.* (ПВольв7:72 # 2017)

Смисл-намистина, ім., ...*лідер переважно не говорив, а роняв свинцеві краплі, кулі для майбутньої боротьби, чи принаймні коштовні смисли-намистини...* (ПВольв4:39 # 2013)

Смішок-сичання, ім., ... *посміючись смішком-сичанням шукати пригод та ризику.* (ПВольв8:16 # 2021)

Смолисто-жовтий, прикм., *І гойдає брук смолисто-жовта. Ніч. Майдан. Провулок. Брук тече... / Так, це дійсність.* (ПВольв1:172 # ~ 2002)

Смужка-пов'язка, ім., ж.р., ... *крило чуба нависає над вулицею, вибившись із-під смужки-пов'язки.* (ПВольв4:68 # 2013)

Сніння-забуття, ім., с.р., Він спритно видобув із шкарпетки записку й тицьнув Павлові за відворот шапки, трохи деформованої за час нічного сніння-забуття. (ПВольв7:237 # 2017)

Солом'янорусий, прикм., Тепер Вітя все частіше називає себе Світоваидом, він і схожий став на якогось русича – вишиванка навипуск, солом'янорусі пательки на лобі перехоплені жовто-синьою стрічкою. (ПВольв9:384 # 2010)

Співбесідник-поет-лауреат, ім., ч.р., Хай Бог і небіжчик прощають, та й співбесідник-поет-лауреат також. (ПВольв8:197 # 2021)

Співтремтіння, ім., с.р., Подих... Ніч, немов рояль. / В полисках... У співтремтінні. (ПВольв3:22 # ~ 2010)

Спогад-кадр, ім., ч.р., Крім матеріальних артефактів, у пам'яті зацілів стоп-кадр, ... профіль очільника Шевченківського комітету, поета Лубківського... (ПВольв8:300 # 2021)

Спогад-видиво, ім., ч.р.?, «Щось би написати про це...» – пішла колами думка, прикрившись неспішною розмовою, бо посвячувати у свої запорізькі спогади-видива я нікого не став, та й мене, думаю, не зрозуміли б. (ПВольв8:24 # 2021)

Сріберно-синій, прикм.. голос зника а вітер сріберно-синій вітер /ще наліта з далеких сріберно-синіх піль / плине торка знічев'я золотoverхий витвір / сотень мільйонів марних всіх хутірських зусиль... (ПВольв6:15 # 2014)

Срібло-товариство, ім., с.р., І немає срібла-товариства – свинопаси на всіх перехрестях. (ПВольв1:160 # ~ 2002)

Стіл-«козлятник», ім., ч.р., ... Старий бродяга, що під скептичні смішки бере гітару в малоліток десь на агітмайданчику чи за столом-«козлятником», за моїх юних часів так бувало, а хвилини за дві віддає під захоплені покикування та презирки. (ПВольв8:67 # 2021)

Стримано-напучувально, присл., Євген Сверстюк, з яким я [Автор. – М.К.] мав розмову в Пасажі, по дорозі з офісу Радіо Свобода, звучав стримано-напучувально... (ПВольв8:122 # 2021)

Сяєво-стовп, ім., *Вдихни і видихни – велика... / Вдихни і видихни якби... Горбів золочена музика. / Сріблясті сяєва-стовпи.* (ПВольв5:15 # ~ 2011)

Т

Табличка-логотип, ім., ж.р., *Надпис у холі рісепшену майже непомітний. І лише ставши на бірюзовий ковролін офісної підлоги можна побачити табличку-логотип.* (ПВольв4:11 # 2013)

Тайночка, ім., ж.р., *Звідти Пашкові головні таємниці, що, наче днище судна мушлями, обросли іншими тайночками дрібнішими, всі з яких він уже стільки років тягає в собі.* (ПВольв9:29 # 2010)

Татаркуватий, прикм., *Звичайний чоловік із масивним темночуб'ям, насунутим на татаркуваті очі...* (ПВольв7:99 # 2017)

Темнаво-південний, прикм., *Ви мені обидва – якісь такі темнаво-південні. Якісь такі... Такі – «ґратієшті!»* (ПВольв8:160 # 2021)

Темніти-прицінюватися, дієсл., *Із кругловидого лиця темніли-прицінювалися очі, пускали скептичних бісиків.* (ПВольв8:166 # 2021)

Темногорлий, прикм., *Сни нові стирчать в новий горизонт, / йдуть до нього, ковзаючись, мов по насту, / до далеких вогнів, до темногорлих змов...* (ПВольв2:37 # ~ 2007)

Темноплечо, присл., ... *за горбами темноплечо йшли брати.* (ПВольв3:19 # ~ 2010)

Темнохвойний, прикм., *Лише тепло й туман / Та нота темнохвойна. / Таке вск, як Іван. / Як мир. Як война.* (ПВольв6:76 # 2014)

Темночуб'я, ім., с.р., *Звичайний чоловік із масивним темночуб'ям, насунутим на татаркуваті очі...* (ПВольв7:99 # 2017)

Тестиментарний, прикм., *Тестиментарні губи сіпнулися, разом з такою самою бровою.* (ПВольв4:265 # 2013)

Тесть-професорок, ім., ч.р., див.: **Кептен-муж**

Тіні-круки, ім., мн., *Світу щось по вінця статись мусить, / саме звідси статися. Отож, / тіні-круки й розкришили крила, / по снігах, до вишиваних стін...* (ПВольв6:39 # 2014)

Тітка-ложкомийка, ім., ж.р., *Мене нудить від сосиски в буклях, руки в боки, що покрикує на цих тіток-ложкомийок...* (ПВольв4:166# 2013)

Товстолінзовий, прикм., *Товстолінзові окуляри зблискують на сонці.* (ПВольв4:71 # 2013)

Тонкодзвонний, прикм., *...жовтень тонкодзвонний / що ніби срібла ми по склу / і де корону вор законний / лишив 9-му числу.* (ПВольв3:27 # ~ 2010)

Тонкоструктурований, прикм., *...чеські спісователі чи тонкоструктуровані любителі літератури...* (ПВольв4:148 # 2013)

Торба-передача, ім., ж.р., *Приязний редакційний люд, радісно розібравши привезені торби-передачі...* (ПВольв4:128 # 2013)

Торт-стеля, ім., ж.р.?, *Поетеса рвучко потрясала з трибуни кулачком, її змінив бородань в грубім светрі, люди стиха перемовлялись, торт-стеля нависав.* (ПВольв9:126 # 2010)

Трагіфарсовий, прикм., *Справа набирала трагіфарсового обороту.* (ПВольв8:187 # 2021)

Траплений, прикм., *Траплений віри йому не сподобався. Сусідній – теж. Вір на наступній сторінці запам'ятався безпомічністю ще за дня.* (ПВольв7:151 # 2017)

Тремтіти-мовчати, дієсл., *Ідесь на вулиці, в метро мені / тремтять-мовчать на дні душі / Так по-розбійницьки озброєні / Слова, що теж товариші* (ПВольв3:44 # ~ 2010)

Труни-доми, ім., мн., *Все знайомо... Невідомо... / В сонці і – наполовину - / в тінях, мліють труни-доми/ ходять люди-домовини...* (ПВольв6:161 # 2014)

Тьмявий, прикм., *На тьмявім небі – міста силует.* (ПВольв1:137 # ~ 2002)

Тягнутися-жебоніти, дієсл., *Крізь роки тягнувся-жебонів розспіваний голос, обличчя, втиснене в мішкувату фігуру, додається.* (ПВольв8:183 # 2021)

У

Унісекс-райтер, ім., ч.р., *...Всі ці замашні слова «кавкнув», «зашамротів», «закушпелів», «отетеревеніло» – що не всім сільським дідам і бабам упомку, а вже про сучасних унісекс-райтерів шкода й мови.* (ПВольв8:93 # 2021)

Уречевлюваний, дієприкм., *Може заможніших від себе громадян, що стрімко зближувалися, уречевлювані кадилаком, проминувши даїшників одним промельком.* (ПВольв4:77 # 2013)

Ур'яд, ім., ч.р., *Рота кривив би – ур'яд, оркестра, газ, парламент* (ПВольв1:11 # ~ 2002)

Усмішка-підківка, ім., ж.р., *Надійно він [Сизоненко Олександр Олександрович. – М.К.] був зроблений, з особливого матеріалу, і на десятому десятку губи вигиналися усмішкою-підківкою.* (ПВольв8:246 # 2021)

Ф

Фіолетово-флейтовий, прикм., *Ви такий мені є – над плачі і платки – фіолетово-флейтова музика.* (ПВольв2:36 # ~ 2007)

Фіфа-шикса, ім., ж.р., ... *посміхнулася Дарина, згадуючи колег і Борю, а ще його маму Фріду, яка приїздила з Молдаванки на оглядини якоїсь фіфи-шикси, від якої Боря, її Боря, розумашка й найкращий у світі син, ви тільки уявіть собі, утратив розум...* (ПВольв7:116 # 2017)

Х

Харизмат, ім., ч.р., ...*кривив посмішкою лисий харизмат.* (ПВольв7:114 # 2017)

Харизмат-боцман, ім., ч.р., *Багато пізніше Дарина бачила його мельком у Дубровнику з ватагою матросів, а на Новий рік від харизмата-боцмана, він вже став боцманом, прийшла посилка.* (ПВольв7:114 # 2017)

Хлопець-роботяга, ім., ч.р., *За мить вона [Дарина. – М.К.] позирала то на нудьгуючих незнайомців, на яких спочатку навіть не звернула уваги, сприйнявши за хлопців-роботяг із сусіднього гуртожитку.* (ПВольв4:61 # 2013)

Хмарка-покрова, ім., ж.р., *Хтось іде... Бучини. Граби. Вівса. / Супокій... А з хмарки-покрови, / Списи позаобрійного війська / Підіймають військо з-під трави.* (ПВольв6:57 # 2014)

Хрип-скоромовка, ім., ч.р., *Додумував я це вже пізніше, тоді всі думки ампутував кормільцевський хрип-скоромовка.* (ПВольв8:220 # 2021)

Ц

Цяткуватися, дієсл., ... *душина ніч цяткувалася світлом вікон внутрішнього двору будинку з арками.* (ПВольв4:60 # 2013)

Ч

Чашка-попільничка, ім., ж.р., *Посміхаючись і крекучи, він [Трохим. – М.К.] підставляє чашку-попільничку...* (ПВольв4:106 # 2013)

Червонодимний, прикм., *Хрещаті дні, терени серединні / походились довкруг. А звіддалля – / накочують світи червонодимні / в підпалах тавричанських замовлянь...* (ПВольв6:53 # 2014)

Червоноликий, прикм., ... *червоноликий сусід із трикутної тільняшки.* (ПВольв4:242 # 2013)

Черепично-зустрічний, прикм., *А в зимовому сонці – кирпичний, / черепично-зустрічний завод.* (ПВольв1:49 # ~ 2002)

Черес-пояс, ім., ч.р., *Подумки я допасував кожному циганові по широкому гуцульському чересу-поясу.* (ПВольв4:38 # 2013)

Читац-стафаж, ім., ч.р., *Читацем-стафажем, який через усе життя супроводжує улюбленого письменника, створюючи захоплене, «восторженное» тло, не був теж.* (ПВольв8:379# 2021)

Чорновусець-чорноголовець, ім., ч.р., *В їхній, чи не найгаласливішій, компанії чорновусців-чорноголовців виникає й дама років на сорок.* (ПВольв4:134 # 2013)

Ш

Шампанний, прикм., *Доба, обнявшись матюками, / Вантажить баржі утюгами. / Шампанний піниться бокал. / Багач. Жебрак. Базар. Вокзал.* (ПВольв6:231 # 2014)

Шапочка-«сванка», ім., ж.р., *Білобородий у шапочці-«сванці» – Зураб.* (ПВольв4:15 # 2013)

Швендеперитися, дієсл., *А то ті голубки як почнуть щас швендепериться – хрін заснеш, тус-с-с-с!* (ПВольв8:16 # 2021)

Широкоштанний, прикм., ... широкоштанний хіп-хопер з аксакальською борідкою... (ПВольв4:177 # 2013)

Щ

Щасливець-пражанин, ім., ч.р., ... *Котрий* [Трохим. – М.К.] *втрапивши до Праги, міг там бути до американської пенсії, як і всі щасливіці-пражани...* (ПВольв4:34 # 2013)

Я

Ядроголовий, прикм., ...*тут Кирилівна зазвучала майже докірливо, блиснувши поглядом на ядроголового віца.* (ПВольв4:90 # 2013)

Яр-діброва, ім., ч.р., *З осріблених сторін – така вишнева кров /Світ колами пішов а хтось прийшов на круги / І щось пече немов вогні з ярів-дібров / Чи голова покладена за други* (ПВольв6:62 # 2014)